

**JAARVERSLAG
2017
VOORUITZICHTEN
2018**

Smart

JAARVERSLAG
2017
VOORUITZICHTEN
2018

inhoudstafel

EDITO	4
I. ALGEMENE CONTEXT	
1. Vier directies	7
2. Acties van de afgevaardigd bestuurder	8
3. SMart in Progress: de geboorte van SMartCoop	11
4. Een onderdeel van de internationale coöperatieve beweging	15
5. Algemeen kader van de onderneming	18
6. Het jaar in enkele cijfers	21
Fietskoeriers: leren uit een ervaring	24
II. EEN ONDERNEMING IN DE SOCIALE ECONOMIE	
1. De tools: Activiteiten en contracten	27
2. IT: nieuwe kaders voor betere diensten	29
3. Risicopreventie en verzekering	32
4. Hulp bij financiering	34
5. De klantendienst, een dienst achter de schermen	35
III. GEDEELDE RUIMTES	37
IV. PERSOONLIJKE BEGELEIDING	
1. De adviesverleners: steeds dichterbij	43
2. De juridische dienst	47
3. De dienst Opleidingen	48
4. Studies en onderzoek	54
5. Documentatiecentrum	59
V. REGIONALE ONTWIKKELING: ECONOMIE, WERKGELEGENHEID EN CULTUUR	61
1. Netwerkactiviteiten	62
2. Culturele acties	64
3. TamTam en de communicatie	65
VI. SMART IN EUROPA	
1. Activiteiten van internationale vennoten	67
2. Een Europese groep	68
3. Grensoverschrijdende of transnationale projecten	76
4. Voor een sociaal Europa	77
VII. ONZE PARTNERS	79

Ik ben erg blij om – voor het vierde jaar op rij – deel te nemen aan wat een echt ritueel is geworden, namelijk vertellen wat we gedaan hebben en vooruitblikken naar de toekomst. Om eerlijk te zijn: terugkijken valt me wat moeilijk. Mijn dagelijks leven draait zodanig om het oplossen van problemen die zich vandaag stellen, en om hoe we ons project morgen doen evolueren. Toch denk ik dat het essentieel is dat we met de grootste zorg verslag doen van wat voorbij is. Niet in het minst omwille van onze democratische bestuursvorm: onze Algemene vergadering moet het jaarverslag kunnen goedkeuren. Tevens vereist onze juridische vorm – een coöperatieve vennootschap met sociaal oogmerk – het opstellen van een jaarverslag dat moet nagaan of er effectief overeenstemming is tussen ons maatschappelijk doel en wat we daadwerkelijk gedaan hebben, of (nog) niet gedaan hebben.

Het jaar 2017 zal herinnerd worden als het jaar waarin het coöperatieve statuut werd goedgekeurd en waarin – vooral – een nieuwe Raad van bestuur werd opgericht, samengesteld uit 18 leden die door de vennoten werden gekozen. Na een jaar samenwerken stel ik blij vast dat de motivatie van onze nieuwe Raad van bestuur nog steeds even groot is, terwijl het toch geen gemakkelijke taak is. Er waren de traditionele vergaderingen en de bestuurders namen deel aan een tweedaags seminarie in Lille. Zo kwam iedereen aan de start met dezelfde informatie en konden we ons samen verdiepen in de analyse van de uitdagingen waarmee een complexe organisatie als de onze, die zich de afgelopen twintig jaar is blijven ontwikkelen, geconfronteerd wordt. De bestuursleden namen ook deel aan het opzetten van vier participatieve werkgroepen. Die werden tijdens de Algemene vergadering van 20 juni 2017 gelanceerd in het kader van ‘SMart in Progress’. Het resultaat van dit collectieve werk werd vertaald in aanbevelingen waarvan de meeste de komende twee jaar ingevoerd zullen worden. Wat ik enigszins magisch vind, is dat we dankzij dit participatieproces nu concrete richtlijnen hebben om belangrijke uitdagingen aan te gaan. De oprichting van een ethisch comité bijvoorbeeld, of het verbeteren van onze IT-tools, de economische transparantie, of zelfs de vertegenwoordiging van SMart door haar eigen vennoten.

Wanneer we de ambitie hebben een sociale transformatie door te voeren die eruit bestaat de concrete socio-economische situatie van duizenden autonome werkers te verbeteren, zowel creatieve werkers als freelancers, dan wordt dat doel natuurlijk niet even snel bereikt als wanneer we er ons simpelweg toe zouden beperken diensten voor administratief beheer aan te bieden. Ons begeleidend werk op lange termijn lijkt voor een deel van onze leden echter vruchten af te werpen. Hun economische activiteit groeit jaar na jaar, zozeer zelfs dat we een gemiddelde algemene toename kunnen vaststellen van inkomens die via SMart verworven worden.

Deze voor sommigen positieve tendens mag echter niet verdoezelen dat de sociale situatie van een groeiend aantal werknemers, vooral de jongste, verslechtert. Wat ook opvalt, is het fatalisme in sommige standpunten die niet alleen de achteruitgang in de wereld van het werk banaliseren, maar ook de verslechtering van ons natuurlijk milieu.

Bij de lancering van de Europese pijler van sociale rechten in mei 2017 was er een sprankeltje hoop. Dat volstond echter niet om de nationalistische golf te counteren die vandaag een deel van Europa overspoelt. Zij die dachten dat het mogelijk was de sociale en geografische ongelijkheden nog te vergroten om onze financiële instellingen te redden, hebben er misschien niet bij stilgestaan dat ze in de kaart zouden spelen van diegenen die vandaag terrein winnen door het uitbuiten van de angst rond de migratiecrisis.

Als men het heeft over de terugkeer van de commons of over de solidaire economie, dan gaat men vaak door voor een naïeve utopist. Toch zijn er niet veel alternatieve voorstellen buiten het 'alternatief' cynisch mee te draaien in een systeem dat zijn ondergang tegemoet gaat.

Het gevoel van regressie en besluiteloosheid over de huidige stand van zaken van de wereld, kan leiden tot een soort collectieve depressie. Daarom hebben we geen andere keuze dan te handelen, individueel en collectief, hier en nu, overal waar het nog mogelijk is ons een betere toekomst voor te stellen – voor iedereen.

Ik hoop dat sommigen bij het lezen van dit jaarverslag, dat getuigt van de vitaliteit van ons project, zin zullen krijgen om zich aan onze zijde te scharen. Zo kunnen we samen de participatieve aanpak (SMart in Progress en de werkgroepen) die we bijna drie jaar geleden aanvatten, verder uitbouwen en verderzetten, om zo onze eigen praktijken en project voortdurend te blijven bevragen.

Ik wens iedereen veel leesplezier.

Sandrino GRACEFFA
AFGEVAARDIGD BESTUURDER

2016
2017

Let's Coop

Assemblée générale
Assemblée générale 2017

www.letscop.be

www.letscop.be
Assemblée
générale

www.letscop.be

I. Algemene context

1. Vier directies

Sinds de ingrijpende herstructurering die in 2014 aanving, rust SMart op vier pijlers.

De teams van adviesverleners, het onthaal en, uiteindelijk, alle directe relaties met de leden en potentiële gebruikers van onze tools zijn afhankelijk van de **Operationele directie**.

Binnen de **Administratieve, financiële en logistieke directie** wordt er ingestaan voor de zogenaamde 'ondersteunende' functies. Er zijn verschillende toepassingsgebieden te onderscheiden: het dagelijkse beheer van de groep (financiën, administratie, risico's, infrastructuur), de begeleiding van projecten, de begeleiding van personen.

De **Directie ontwikkeling en strategie** is verantwoordelijk voor de regionale en internationale ontwikkeling, de animatie van de coöperatie, lobbying, studie en analyse en de oprichting van een school voor de coöperatie, de communicatie en de sponsoring,

De **Directie van de informaticadiensten** heeft een harde kant, met een deel van haar team dat zich ontfermt over infrastructuur- en materiaal, en een zachte kant, het andere deel, dat rond informatica-ontwikkeling werkt. Twee gezichten, maar een eenduidige missie: het leven voor iedereen makkelijker maken.

De effectieve transformatie naar een coöperatie, in januari 2017, had geen invloed op dit organigram. Aan de andere kant heeft het bedrijf in het najaar een belangrijke interne verandering doorgemaakt. Sinds oktober vormen SMart België en SMart Frankrijk één grote entiteit, ook al blijven de twee structuren juridisch gezien gescheiden. Deze fusie gebeurt op het niveau van de teams ter plekke, maar ook op het niveau van het management, dat zich voortaan volledig in België bevindt. De verschillende afdelingen hielden hun eerste vergaderingen samen en ook andere HR-projecten zagen het licht. Verderop meer daarover... De geleidelijke toenadering van de Belgische en Franse teams zal toelaten om een bepaald aantal diensten en functionaliteiten te bundelen.

De hele SMart-groep staat op Belgisch en Europees niveau onder leiding van de afgevaardigd bestuurder Sandrino Graceffa. Een kijk in zijn agenda toont de belangrijkste gebieden waarbinnen hij actief is.

2. Acties van de afgevaardigd bestuurder

De volledige SMart-groep wordt op het Belgische en Europese niveau geleid door de afgevaardigd bestuurder. Een blik op zijn agenda laat toe om de grote lijnen van zijn acties te belichten.

HERAUT VAN DE SOCIALE ECONOMIE

Tal van interventies van Sandrino Graceffa vormen een verdediging van de waarden van de sociale en solidariteitseconomie. Ze hebben voornamelijk België en Frankrijk als kader, maar hebben ook een Europese en meer algemene internationale dimensie. Veel interventies zijn ook politiek van aard.

Beginnen we met Frankrijk. In februari ontving een van de presidentskandidaten, Benoit Hamon, in Arras de afgevaardigd bestuurder van de SMart-groep om info in te winnen op basis van zijn expertise.

Het Centre de recherches politiques de Sciences Po (CEVIPOF) toonde interesse in onze benadering van de sociale dialoog en in de manier waarop we de problematiek van freelancers met creatieve beroepen of functies in de digitale sector benaderen. Het bood SMart ook een forum tijdens het symposium 'La démocratie sociale'. Deze uitnodiging is het resultaat van onze contacten binnen 'Confrontations Europe', een lobbyorganisatie 'voor het algemeen belang' die de bouw van een humanistisch, competitief en solidair Europa wil bevorderen.

Onze afgevaardigd bestuurder is ook betrokken bij de door de Raad van State opgerichte onderzoeksgroep rond de 'uberisering' van de samenleving.

Nathalie Perrin-Gilbert, lid van de Franse Parti socialiste, en 'candidate citoyenne' (burgerkandidate) bij de Franse parlementsverkiezingen van 2017, baseerde zich op de ervaring van SMart om over de politieke gevolgen van deze uitdaging te praten. Op 4 april 2017 organiseerde ze een levendig debat in Lyon.

De burgemeester van Lille, Martine Aubry, was onder de indruk van onze creatieve hub LaVallée en kwam ons in september 2017 opzoeken. Een soortgelijk project als dat van LaVallée wordt voorbereid in Lille. SMart wordt een geprivilegieerde partner.

Tijdens de zesde editie van de 'Entretiens de la Cohesion Sociale', die in september in Parijs plaatsvonden en die bijgewoond werden door de Franse minister van arbeid Muriel Pénicaud, sprak Sandrino Graceffa over het veiligstellen van loopbaantrajecten.

In België werd hij, ook in september, uitgenodigd op de parlementaire dag van de PS-groep in Verviers, die zich bezighoudt met het ontstaan en de co-existentie van nieuwe vormen van werkgelegenheid in een veranderende economie.

UITWISSELING MET DE VAKBONDEN...

In het kader van het dossier Deliveroo, dat we hieronder bespreken, was er op 29 maart een ontmoeting tussen Sandrino Graceffa, Frank Moreels en Philippe Dumortier van het ABVV. De centrale Wegvervoer & Logistiek van die vakbond nodigde hem in mei uit om deel te nemen aan een vergadering in Antwerpen. Sandrino Graceffa gaf uitleg over de werking van SMart met betrekking tot de fietskoeriers. Op 15 mei hadden we een afspraak met Miranda

Uens, federaal secretaris van het ABVV. Tegelijkertijd werden er vergaderingen gehouden met verantwoordelijken van het ACV.

We delen met de ETUC (European Trade Union Confederation) de wens de Europese vertegenwoordiging voor autonome werkers beter te organiseren. De ETUC-directeurs Thiebaut Weber en Ignacio Doreste hebben op 29 maart onze kantoren bezocht.

... EN MET DE MUTUALITEITEN

Op 7 maart werd in Parijs het SMartmodel van de gedeelde onderneming uiteengezet voor een publiek van meer dan 200 verantwoordelijken van organisaties uit de sociale en solidaire economie, tijdens een symposium over de transformaties van het werk, dat georganiseerd werd door de Franse mutualiteit Chorum. Op 21 september had Sandrino Graceffa een uitwisseling met Alain Coheur, directeur Europese en internationale zaken van Solidaris. Hij had ook een gesprek met Michel Halet van het ziekenfonds Partena.

LANGS WERKGEVERSKANT

De contacten met Hilde Vernailen, CEO van de coöperatie P&V Verzekeringen, werden voortgezet, evenals met de UCM (Union des Classes Moyennes), de belangrijkste Franstalige werkgeversorganisatie, die de verdediging van zelfstandigen en

bedrijven op zich neemt. Daarnaast nam Sandrino Graceffa in Spa deel aan de Académie d'été, een bijeenkomst van Belgische bedrijfsleiders die georganiseerd wordt door HR Square, een 'netwerk voor arbeidsrelaties en personeelsbeheer'.

DE WERELD (VAN HET WERK) VERANDEREN

In *Rifaire le monde... du travail*, gebaseerd op een interview met drie SMart-medewerkers, beschrijft Sandrino Graceffa vier wegen voor 'een alternatief voor de uberisering van de economie': het recht op sociaal experimenteren op Europese schaal, de creatie van een universele Europese sociale bescherming, de organisatie van grootschalige economische en sociale samenwerking, de bevordering van een deeleconomie die niet roofzuchtig is.

Wanneer het boek in oktober 2016 verschijnt bij de Franse Éditions REPAS, wordt er veel over gesproken, zowel in Frankrijk als in België. In de eerste helft van 2017 volgen er tal van openbare presentaties: het startschot wordt in Brussel gegeven, in Librairie Candide, in februari volgen Filigranes in Brussel en Livre au Trésors in Luik. Het boek wordt ook gepresenteerd in St-Gillis, Ans en Doornik en in verschillende steden in Frankrijk, waaronder Parijs, Marseille, Lyon en Nantes.

Het wordt al snel vertaald naar het Italiaans, met een voorwoord van Sergio Bologna.¹ Die publicatie leidt tot ontmoetingen in Milaan, Rome, Napels en Venetië.

Naast de vele echo's op het boek in zowel geschreven als audiovisuele pers, kwam onze afgevaardigd bestuurder ook verschillende keren zelf aan het woord. Zo waren er verschillende interviews met Italiaanse kranten en gaf de Franse krant *Le Monde* hem een vrije tribune over de Réforme Pénicaud en een tweede over de Europese top in Göteborg.² In Brussel publiceerde *L'Echo* een carte blanche over de toekomst van het werk, en *Le Soir* over de Europese pijler van sociale rechten.³

Met zijn talrijke publieke interventies wil Sandrino Graceffa zijn overtuiging delen dat het sociaal innovatieproject van SMart niet alleen relevant is, maar ook onmisbaar, in deze veranderende en gedestabiliseerde wereld.

¹ Sandrino Graceffa, met de medewerking van R. Burton, V. Cordier, C. Virone, *Rifare il mondo... del lavoro. Un' alternativa alla uberizzazione dell'economia*. Vertaald door Paolo Persichetti. Voorwoord Sergio Bologna. Roma, Ed. Derive Approdi, coll. Comunità Concrete, 2017.

² S. Graceffa, "Les ordonnances ne sont "ni une révolution copernicienne", ni "la fin du contrat de travail", *Le Monde*, 29/09/2017; "Et si on avait invité les coursiers à vélo à Göteborg?", *Le Monde*, 21/11/2017.

³ S. Graceffa, "Le futur du travail n'est sans doute pas le futur de l'emploi", *L'Echo*, 5/9/2017; "Les coursiers à vélo gravissent le sommet de Göteborg", *Le Soir*, 16/11/2017.

3. Smart in Progress: de geboorte van SMartCoop

Smart in Progress (SIP) is de naam die in 2015 werd gekozen om via collectieve reflectie de transformatie van SMart tot een coöperatieve vereniging voor te bereiden en te ondersteunen.

Dit proces, het resultaat van een weergaloze inspanning die al meer dan 4.000 mensen heeft gemobiliseerd, stond van meet af aan open voor alle SMart-stakeholders: onze leden/gebruikers, hun opdrachtgevers (inclusief kleine bedrijven die gecreëerd werden door voormalige leden), vaste SMart-medewerkers, en institutionele en economische partners.

De coöperatie werd officieel gelanceerd in januari 2017. Vennoot worden is, na een overgangstrimester, een voorwaarde geworden om onze facturatie tools te gebruiken (inclusief een financieringsovereenkomst sluiten, een overdracht van auteursrechten factureren, geld ontvangen via een budgetoverdracht) en om een nieuwe Activiteit te openen als beheerder. Gebruikers die een contract ondertekenden zonder te passeren via een Activiteit, hadden echter de mogelijkheid om maximaal drie prestaties in te geven zonder een aandeel in de coöperatie aan te kopen. Deze flexibiliteit verklaart waarom het aantal vennoten op 31 december 2017 lager was (14.512) dan het aantal mensen dat via een SMart-contract werkte (22.947).

DE COÖPERATIE DOEN LEVEN

Het onthaal van de vennoten vroeg om een intense voorbereiding. Het was belangrijk dat iedereen op de hoogte was van zijn rechten en plichten. Er werden nieuwe webpagina's gecreëerd op onze website (De coöperatie), inclusief een FAQ, en andere officiële documenten zoals de statuten en het huishoudelijk reglement; werden de adviesverleners opgeleid om vragen van de leden te beantwoorden; en werden er tijdens het eerste trimester informatiesessies gegeven onder de titel 'SMart is een coöperatie. Verandert er iets voor jou?' Ongeveer 300 mensen namen deel aan deze sessies, die in alle SMart-kantoren werden georganiseerd.

In het voorjaar van 2017 werd ook op andere bijeenkomsten gesproken over de coöperatie, over samenwerking, collectieve projecten, enz. In totaal hebben meer dan 400 mensen deelgenomen aan deze sessies die over heel België plaatsvonden.

Zowel in de Brusselse teams als in de regiokantoren van Vlaanderen en Wallonië

speelden de adviesverleners een vitale rol in het animeren van de coöperatie. Zij organiseerden een ontbijtsessie rond hoe de vennoten zelf kunnen deelnemen aan het coöperatieve leven, een after work 'Cheese, coop and wine', een discussie-namiddag over de plaats van vrouwen in de raden van bestuur, een symposium over 'de coöperatie in dienst van de creativiteit' – of nog: een netwerksessie met schoonheidsprofessionals (een reflectie over de mogelijkheden van samenwerking in de sector). Stuk voor stuk interessante en gezellige gespreks- en discussiementen met vennoten of toekomstige vennoten.

Samenvatting van de ontmoetingen

- 27 april – Brussel.** Ontbijtsessie ‘Café, croissants en coöperatie (FR/NL) (in samenwerking met SAW-B).
- 8 mei – Mons.** Colloquium: ‘La coopération au service de la créativité’.
- 16 mei – Namur.** Petit déj: ‘Café, croissants et coopérative’.
- 17 mei – Charleroi.** Ontmoeting: ‘Comment participer à la vie coopérative?’
- 18 mei – Namen.** Afterwork: ‘Chips, apéro et coopérative’.
- 18 mei – Doornik.** Creatieve ontmoeting: ‘Les coopératives, un modèle économique à découvrir!’ (in partnerschap met Wap’s Hub)
- 18 mei – Gent.** MeetUps: interactieve momenten.
- 19 mei – Luik.** ‘Yes we coop’ (in partnerschap met SAW-B en Brasserie Coopérative Liégeoise).
- 23 mei – Mons.** Afterwork: ‘Apéro/rencontre autour de la coopérative’.
- 23 mei – Antwerpen.** MeetUps: interactieve momenten.
- 24 mei – Brussel.** Afterwork: ‘Cheese, coop and wine’.
- 26 mei – Eupen.** Afterwork: ‘Coop with us’.
- 1 juni – Brussel.** Networking ‘Les métiers de la beauté’ (in samenwerking met het platform Beautydash)
- 8 juni – Brussel.** Débat mouvant ‘L’union fait-elle la force?’

➔ Meer info over deze bijeenkomsten vind je hier:

<http://smartbe.be/nl/spring-meet-ups> en hier: <http://smartbe.be/fr/les-rencontres/>

VAN ALGEMENE VERGADERING TOT RAAD VAN BESTUUR

Het orgelpunt van deze ontmoetingen was de Algemene Vergadering op 20 juni 2017, die meer dan 900 mensen bijeenbracht in de verschillende SMart-kantoren. De hele dag lang waren er workshops, conferenties, een bookshop, debatten en animaties. Onderwerpen die tijdens deze rijke uitwisselingsmomenten ter sprake kwamen, waren onder meer de toekomst van het werk, de deelname aan de coöperatie, de commons in de wereld van vandaag... En niet te vergeten de infosessie “De SMart-cijfers voor dummies”, een onmisbare intro voor de goedkeuring van de rekeningen door de vennoten.

De verkiezing van de eerste Raad van bestuur van de SMart-coöperatie – voor vier jaar: 2017-2021) – was een van de belangrijkste momenten van de Algemene

vergadering. Dit evenement vereiste een aantal maanden voorbereiding. Het was effectief noodzakelijk eerst een appel te lanceren aan alle vennoten om hun kandidatuur als bestuurslid te presenteren. Tussen 20 april 2017 en 15 juni 2017 hebben 35 mensen via een onlineformulier op onze oproep gereageerd. Daarin werd gevraagd naar hun profiel, hun motivatie om lid te worden van de Raad van bestuur, hun vaardigheden, en hun visie op de toekomst van de coöperatie. De informatie die door de kandidaten werd verstrekt, was online beschikbaar.

Op 20 juni hebben de vennoten de Raad van bestuur gekozen. De stemming was elektronisch en stond open voor alle leden van de coöperatie (op 20 juni waren dat er 9500), of ze nu fysiek aanwezig waren of niet.

18 personen werden verkozen: 11 gebruikers en 7 partners/rechtspersonen/vaste medewerkers, samen 9 vrouwen, 7 mannen en 2 rechtspersonen (gelijk vertegenwoordigd, de ene door een vrouw, de andere door een man).

De 18 bestuurders

Isabelle Azaïs (A)
Lapo Bettarini (A)
Thomas Blondeel (B)
Joëlle Boucher (B)
Lira Campoamor (A)
Julien Charles (B)
Karl Delandsheere (A)
Marielle Demilie (A)
Lieza Dessenin (B)
Pierre D'Haenens (A)
Gérard Fourré (A)
Sandrino Graceffa (SMart) (B)
Sarah Gommers (A)
Françoise Kemajou (Pour la Solidarité) (B)
Marie-Laure Lulé (A)
Marylène Vandembulcke (A)
Hugo Vandendriessche (A)
Marie-Françoise Wirix (B)

Conform de statuten van de coöperatie bestaat de Raad van bestuur uit elf vennoten van categorie A (gebruikers van diensten), namelijk 3/5de van de stemmen, en 7 leden van categorie B (partners, vaste werknemers en rechtspersonen).

🔗 Voor meer informatie over de bestuursleden, zie onze site:
<http://smartbe.be/nl/de-raad-van-bestuur>.

START VAN DE RAAD VAN BESTUUR

De Raad van bestuur werd geïnstalleerd op 6 september 2017. Op deze eerste vergadering ontmoetten de leden elkaar en gaven hun visie op de organisatie van de groep. Ze maakten duidelijk welke informatie ze nodig hadden voor een goed begrip van SMart. Vijf extra vergaderingen volgden tijdens het seizoen 2017-2018. Lichten we er vooral het seminarie uit dat werd georganiseerd in Rijsel op 9 en 10 februari, waar de bestuurders elkaar beter leerden kennen en meer inzicht kregen in de werking van SMart: organisatie, financiële uitdagingen, internationale ontwikkeling, partnernetwerken, betrokkenheid bij het coöperatief leven, enz. Een samenvatting van de onderwerpen die besproken werden tijdens elke vergadering is beschikbaar op onze site.

VIER WERKGROEPEN

Ter herinnering: in 2015 werden er werkgroepen opgericht met leden, opdrachtgevers en SMart-personeel om de transformatie van het bedrijf tot een coöperatie voor te bereiden. Om dit initiatief verder te zetten, stemde de Algemene vergadering in met de oprichting van vier nieuwe participatieve werkgroepen, waarin meerdere vennoten zetelen. Deze keer ging het om het oprichten van een ethisch comité (groep 1); het vastleggen van de vertegenwoordigingsmissies van SMart (groep 2); het vergemakkelijken van de toegang tot de financiële en economische informatie van de coöperatie (groep 3); het voorstellen van overleg- en reflectieruimtes rond IT-tools (groep 4). Deze groepen werden gevormd op vrijwillige basis, volgend op een oproep

tot kandidaatstelling waarop een zestigtal vennoten reageerden. Vanaf september kwamen ze regelmatig samen, één sessie per maand, waarbij ze soms experts uitnodigden om hun reflecties op een bepaald thema te voeden. Aan het einde van hun werkzaamheden stelden ze 34 aanbevelingen op, die op 22 maart aan de Raad van bestuur werden voorgelegd. De Raad zal hun voorstellen analyseren, aanvullen en aanpassen, en de resultaten van dat werk presenteren tijdens de Algemene vergadering van 2018.

De aanbevelingen werden in brochures gepubliceerd en zijn beschikbaar op onze website.
<http://smartbe.be/nl/4-werkgroepen>

4. Een onderdeel van de internationale coöperatieve beweging

SMart strijdt actief voor een sociale en solidaire economie en voor de coöperatieve beweging. Dit is fundamenteel, in een tijd waarin het aantal roofzuchtige initiatieven toeneemt, waardoor de sociale voordelen van werknemers ernstig worden bedreigd. Het is een van de redenen waarom SMart lid werd van de European Confederation of Industrial Cooperatives and Services (CECOP – CICOPA). Onze afgevaardigd bestuurder Sandrino Graceffa nam deel aan de algemene vergaderingen van deze confederatie op Malta in april en in Kuala Lumpur in november 2017.

We zijn ook lid van de Raad van bestuur van verschillende coöperaties, waaronder Comptoir des Ressources Créatives, USCOP en SAW-B.

SAMEN/ENSEMBLE

Het afgelopen jaar werden in Vlaanderen en Brussel tal van nieuwe partnerschappen gesmeed. De meeste van deze allianties spelen zich duidelijk af binnen het coöperatief ondernemerschap. Zo namen we in mei 2017 bijvoorbeeld deel aan de algemene vergadering van Coopkracht, en werkten samen met haar Youth4Coop-programma. We namen ook deel aan het Gentse Coöperanten Festival. Nog in Gent presenteerden we in november 2017 het SMart-project op het festival Newideals van de Sociale InnovatieFabriek, zoals we ook kort daarvoor deden op de Dag van de Coöperatie in Antwerpen.

Ook de jeugd ontsnapt niet aan onze aandacht. Zo werkten we met en voor jongeren tijdens het Kras-project van jeugddienst Globelink in Antwerpen. In dit kader werden we als deskundigen uitgenodigd voor de conferentie die op 5 mei in het federale parlement werd georganiseerd rond het thema 'eigendom'.

In augustus namen we deel aan 'Bigre Rencontre', op initiatief van SMart (Frankrijk en België), Oxalis en Coopaname dat plaatsvond in Sète, Frankrijk. Dit evenement verenigt gedurende vijf dagen medewerkers van verschillende horizons (tussen 200 en 300 personen, afhankelijk van het jaar): ze ontmoeten elkaar, denken samen na, delen zaken, en werken samen: hun beroep, hun verlangens en hun ambities staan centraal. Bigre Rencontre biedt tijd voor opleiding, samenwerking, onderzoek of informele discussies, maar ook ruimte voor ontspanning en feestelijke en creatieve momenten.

Op 30 juni werden we tijdens de Algemene vergadering van Coop UK uitgenodigd om over de toekomst van het werk te praten.

COÖPERATIE EN PLATFORMEN

De zogenaamde 'platformeconomie' boomt. SMart is bijzonder gevoelig voor het fenomeen, met name vanwege de grote moeilijkheden die de fietskoeriers ondervinden. We verdedigen resoluut de idee dat de toepassing van de coöperatieve principes in deze sector zou helpen bij de creatie van gezondere arbeidsbetrekkingen, en zou zorgen voor meer rechtvaardigheid en een betere sociale bescherming voor werknemers. We willen van de platformeconomie een echte collaboratieve economie maken, waarvan de gecreëerde waarde gedeeld wordt onder de werknemers. We verdedigden onze aanpak tijdens meerdere ontmoetingen.

Om de gemeenschap van actoren die in België geïnteresseerd zijn in coöperatieve platformen bij elkaar te brengen, en de basis te leggen voor een ecosysteem dat bevorderlijk is voor het ontstaan en de ontwikkeling van zulke initiatieven, organiseerde SMart op 9 maart 2017 in Brussel samen met Febecoop de conferentie 'How to coop the internet'. De ambitie van deze bijeenkomst was na te denken over manieren om de ontwikkeling van coöperatieve platformen aan te moedigen: platformen die de leden van het platform dienen (werknemers, de personen die dingen uitwisselen,...) en niet alleen investeerders. Naast Sandrino Graceffa en Michel Bauwens was ook professor Trebor Scholz van The New School of New York, een van de oprichters van de Platform Cooperativism-beweging, een van de sprekers. Hij promoot het coöperatieve model en past het toe op digitale bedrijven, iets waar wij dus ook in geïnteresseerd zijn.

Op 27 maart, tijdens het Forum over de deeleconomie dat in het Egmontpaleis werd georganiseerd door Brussel Economie en Werkgelegenheid, heeft Sandrino Graceffa, opnieuw samen met Michel Bauwens, deelgenomen aan de conferentie 'Omkering van de

deeleconomie: respectieve aanpakken.' Meer bepaald: hoe moet de overheid zich positioneren tegenover de opkomst van de deeleconomie als nieuw economisch paradigma? Dit alles in een Europese context waarin nog geen enkele gemeenschappelijke aanpak werd vastgelegd.

Op 27 oktober namen we deel aan een seminarie van Étopia, centre d'animation et de recherche en écologie politique, over digitale platformen en het coöperatieve model dat erbij past.

We participeerden ook aan verschillende evenementen in Europa, Canada en de Verenigde Staten.

En we werden uitgenodigd voor een reflectie rond samenwerkingsplatformen die op 24 april 2017 georganiseerd werd door de Confédération Générale du Travail (CGT) in Parijs.

'Self-employment and Platform Capitalism' is de titel van een conferentie die op 26 en

27 mei 2017 in Venetië werd gehouden onder leiding van Sergio Bologna, historicus en expert op het gebied van de freelance-beweging.⁴ Onze afgevaardigd bestuurder nam er het woord.

Op uitnodiging van Co-operatives and Mutuals Canada sprak Frisia Donders, een collega van SMart op het colloquium 'Disrupting the Disruptors', dat van 8 tot 13 september 2017 in Toronto werd gehouden.

Opnieuw in september namen we in Amsterdam deel aan een debat over de toekomst van het werk getiteld 'Werken in de platformeconomie'. Op de agenda: hoe de sociale bescherming verzekeren van freelancers die samenwerken op platformen zoals Deliveroo en Uber?

In november 2017 presenteerden we SMart op de conferentie 'The People's Disruption: Platform Co-ops for Global Challenges' die doorging in The New School in New York, waar we andere actoren van de beweging ontmoetten.

PLATFORM COOP BXL

Na vruchtbare besprekingen met het cabinet van minister Didier Gosuin, verantwoordelijk voor Economie en Tewerkstelling, wordt het begrip 'gedeelde onderneming' opgenomen in de Small Business Act van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat de hoofdlijnen presenteert van het gewestelijk economisch beleid voor kmo's. Deze innovatie gaat gepaard met ondersteuningsmaatregelen voor de bedrijfsmodellen die onder die categorie vallen.

In het kielzog hiervan is SMart een samenwerking aangegaan met SAW-B en Febecoop, als reactie op een oproep voor het opzetten van een Brussels consortium van coöperatieve platformen. Het gaat erom de voorwaarden te scheppen voor een ecosysteem dat bevorderlijk is voor de ontwikkeling van dergelijke initiatieven. Ons project is geselecteerd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het begon in november 2017 en loopt nog tot juni 2019. De organisaties werken op vier fronten samen om het project tot een goed einde te brengen. Ze zullen de volgende rollen vervullen:

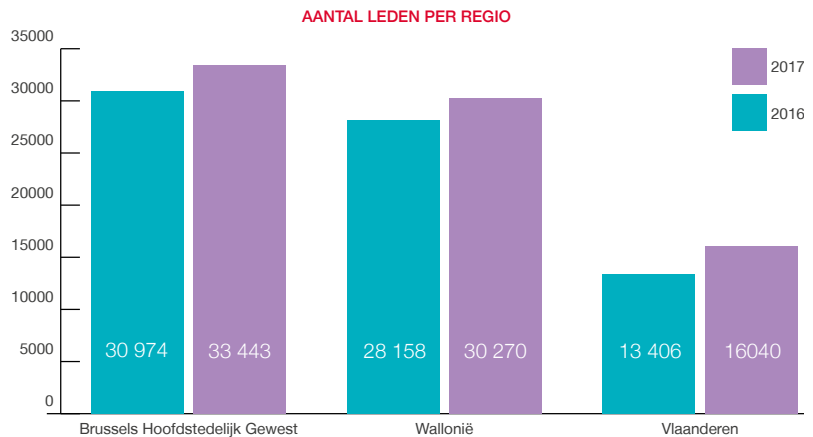
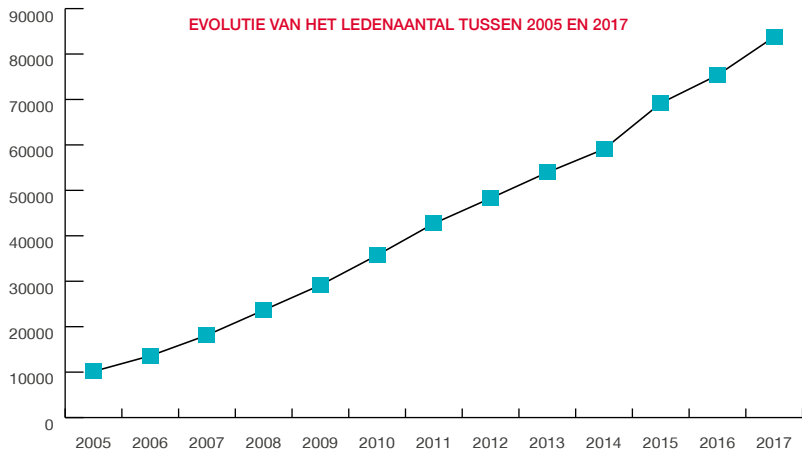
- En katalysatorrol (informatie en middelen delen);
- Een integrerende rol (behoefte en verwachtingen in het veld verzamelen);
- Een activerende rol (netwerken opzetten, residenties tussen Brussel, Berlijn en Barcelona);
- Een rol als promotor (redactie van een studie).

⁴ Zie onze publicatie: Sergio Bologna, *Le mouvement des freelances: origines, caractéristiques et développement*, Brussel, Ed. SMart, Les cahiers, 2016.

5. Algemeen kader van de onderneming

FREELANCERS

De freelancers die willen werken onder het statuut van werknemer en met een SMart-contract worden steeds talrijker. Dit is ook te lezen in de tabellen hieronder. Eind 2017 telden we sinds de oprichting meer dan 83.000 gebruikers van onze diensten en meer dan 110.000 verschillende klanten, en dit bij slechts één werkgever: SMart.

De personen die zich doorheen de jaren hebben ingeschreven werken niet allemaal meer met een activiteit. Een groot deel van hen maakt geen gebruik meer van onze tools. Er waren in 2017 echter 23.000 personen die via SMart werkten. Het grootste deel werkte via een werknemerscontract, maar ook als student of via een artistiek "1bis-contract".

Type contract	Aantal werknemers	Totaal bruto-bedrag werknemers	Aantal werkdagen
Totaal 2017	22.928	€ 71.650.159,21	677.840
Werknemerscontract	10.817	€ 35.875.895,17	330.952
Studentencontract	4.677	€ 5.345.597,55	99.018
Arbeidscontract kunstenaar (1)	9.886	€ 28.588.152,05	228.483
1bis contract kunstenaar (2)	882	€ 1.840.514,44	19.387
Totaal artistes (1 en 2)	10.344	€ 30.428.666,49	247.870

Het is belangrijk te noteren dat sommige freelancers een beroep deden op verschillende types contracten (bij voorbeeld als werknemer of kunstenaar, volgens het type opdracht). Dit verklaart waarom het aantal types contracten hoger ligt dan het aantal werknemers.

De werknemerscontracten van korte duur die in 2017 werden aangegeven via SMart zijn goed voor 677 840 aangegeven werkdagen, voltijds of deeltijds.

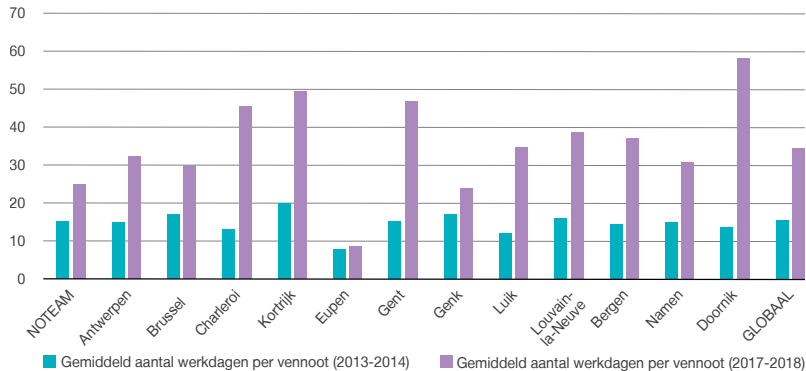
Slechts een kleine minderheid (5,5%) werkt met interimcontracten. De recent opgerichte entiteit Formateurs Associés - Verenigde opleiders, die uitsluitend toegespitst is op opleidingsactiviteiten liet 837 werknemers toe om hun opdrachten te factureren vrijgesteld van BTW.

SMart-structuur	Aantal loontrekkenden	Aantal werkdagen
Verenigde Producties	21.438	619.590
Interimpaleis	1747	37.972
Verenigde Opleiders	837	20.278
Totaal	22.928	677.840

Niet alleen het aantal gebruikers van SMart stijgt gestaag met de jaren, maar ook het volume aan opdrachten die ze uitvoeren binnen de onderneming.

Uit een kleine peiling over twee langere activiteitenperiodes (12 maanden) op 4 jaar afstand van elkaar, in alle steden waar er een SMart-kantoor is gevestigd, is de activiteit van de leden of vennoten significant gestegen, vooral als we de stijging van het gemiddeld aantal werkdagen in acht nemen.

EVOLUTIE VAN HET GEMIDDELD AANTAL WERKDAGEN VAN DE LEDEN INGEGESCHREVEN IN 2013-2014 TUSSEN HET JAAR VAN INSCHRIJVING EN DE PERIODE 2017-2018 (IN AANTAL DAGEN)

NB : De aanduiding NO TEAM betreft de gebruikers die niet toe te wijzen zijn aan een specifiek kantoor.

VAST PERSONEEL: OOK LEDEN MET CONTRACTEN VAN ONBEPAALEDUUR

De autonome werkers kunnen ook een contract van bepaalde duur tekenen, van een dag tot een maand, hernieuwbaar gedurende het hele jaar, in functie van de bestellingen die ze binnenkrijgen of de verkoopscijfers die ze realiseren. Sinds 2015 en als hun inkomsten regelmatig genoeg zijn, hebben ze ook de mogelijkheid om zich te laten aanwerven onder een contract van onbepaalde duur. Het bedrag van hun vergoeding wordt bepaald in functie van een inschatting van hun toekomstige inkomsten. De freelancer met contract van onbepaalde duur ziet zijn leven aanzienlijk vereenvoudigd op administratief vlak (hij moet geen contracten meer aangeven). Zijn inkomsten worden gespreid over de tijd. Hij wordt niet langer als werkloze beschouwd en hij kan sociale stabiliteit opbouwen (zodat het makkelijker wordt om te lenen voor de aankoop van een huis bij voorbeeld).

In 2017, startten 7 leden met een vast contract, waardoor het totaal aantal freelancers met een vast contract op 17 kwam.

De grootste veranderingen in het team van vaste medewerkers betreft de teams van adviesverleners en de IT-Directie.

In 2017 zijn er 17 personen bijgekomen. We sluiten het jaar af met 147,5 voltijdse equivalenten.

	Leden met Contract onbepaalde duur	Directie Administratie en financiën	IT- Directie	Directie Operationele diensten	Directie Ontwikkeling en strategie
Aanwervingen	7	5	7	13	4

	Leden met Contract onbepaalde duur	Directie Administratie en financiën	IT- Directie	Directie Operationele diensten	Directie Ontwikkeling en strategie
Vertrek	4	3	3	4	5

6. Het jaar in enkele cijfers

De onderstaande grafieken en tabellen geven het afgelopen jaar weer in een aantal cijfers. De omzet in 2017 bedroeg 150 miljoen euro en was daarmee meteen een van de sterkste omzetzijgingen van de laatste 5 jaren (+ 10%).

HET BUDGET VAN DE ACTIVITEIT VAN DE LEDEN

We verzamelen hier alle economische informatie met betrekking tot de activiteiten van de leden van SMart, en laten zien hoe de gecreëerde rijkdom verdeeld wordt tussen de betaling van lonen en auteursrechten, de betaling van de sociale bijdragen en verzekeringen, en de aankopen en professionele onkosten.

	2017		2016		
Inkomsten	Bedrag (€)*	%*	Bedrag (€)*	%*	Evolutie*
Omzet «Activiteiten»	93.388.638	62%	81.047.629	60%	15%
Omzet «Contracten»	56.619.509	38%	55.033.418	40%	3%
Totale inkomsten	150.008.147		136.081.047		10%
Kosten	Bedrag (€)*	%	Bedrag (€)*	%	Evolutie*
Brutolonen	75.327.939	50%	66.977.961	49%	12%
Patronale lasten	38.602.528	26%	35.479.492	26%	9%
Concessie auteursrechten	4.063.386	3%	3.389.906	2%	20%
Deelname van de leden aan de gedeelde kosten (6,5% van het omzetcijfer)	9.712.751	6,5%	8.908.889	6,5%	9%
Kosten, aankopen & lasten	20.220.619	13%	18.379.542	14%	10%
Ongebruikt budget/Overgedragen naar de activiteiten van het volgende jaar.	2.080.924	1%	2.945.256	2%	-29%
Totale lasten (met inbegrip van het ongebruikte budget)	150.008.147		136.081.047		10%

*Ronde cijfers

BUDGET EIGEN AAN DE SMART-STRUCTUUR

We beschouwen hier alleen het deel van het algemene budget dat verbonden is aan het beheer van de gedeelde diensten (onthaal, begeleiding, en administratief beheer, de kost van het beheer en de ontwikkeling van de infrastructuur, het beheer en de dekking van de risico's).

Inkomsten	2017		2016		Evolutie*
	Bedrag (€)*	%*	Bedrag (€)*	%*	
Deelname van de leden aan de gedeelde kosten (6,5% van de omzet)	9.712.751	43%	8.908.889	42%	9%
Andere prestaties aan de leden	596.882	3%	613.079	3%	-3%
Bijdragen leden	0	0%	439.600	2%	-100%
Opbrengsten door mutualisering (lastenvermindering, handelskortingen)	10.464.861	47%	8.986.269	43%	16%
Prestaties bij externe klanten	562.883	3%	468.847	2%	20%
Geproduceerde vaste activa (immateriële investeringen)	590.029	3%	1.268.794	6%	-53%
Andere inkomsten	255.146	1%	242.840	1%	5%
Subsidies (werkgelegenheidssteun, éducation permanente)	179.782	1%	10.8476	1%	66%
Totale inkomsten	22.362.334		21.036.795		6%
Kosten	Bedrag (€)*	%*	Bedrag (€)*	%*	Evolutie*
Vast personeel	9.977.450	57%	8.886.762	52%	12%
Externe kosten (aankoop, dienstverlening, infrastructuur)	5.013.298	28%	4.783.497	28%	5%
Afschrijvingskosten	2.089.028	12%	2.045.860	12%	2%
Financiële lasten	155.087	1%	134.407	1%	15%
Verlies door faillissementen	167.920	1%	909.241	5%	-82%
Totale kosten	17.622.430		16.997.314		4%
Winst	4.739.903		4.039.481		

*Ronde cijfers

Een gezond economisch en financieel model en een capaciteit om te investeren en SMart te moderniseren. Het werkingsbudget van de onderneming SMart bedraagt 22,7 miljoen euro, het nam toe met 8% in vergelijking met 2016 en sluit af met een positief resultaat van ongeveer 4,7 M€.

Deze middelen laten toe om de gedeelde diensten, de investeringen en de risico's te bekostigen.

Hun vooruitgang in 2017 is gekenmerkt door:

- De versterking van het team van adviesverleners als gevolg van de stijging van het aantal leden en hun economische activiteit;
- De start van de werken in 2017 met een impact op lange termijn;
- De verbetering en stijging van de capaciteit van onze onthaalinfrastructuur voor de leden en de partners;
- De verzekering van onze informatica-infrastructuur en de versterking van het ontwikkelingsteam om de toekomstige ontwikkelingen te ondersteunen;
- De begeleiding van de ontwikkeling van de competenties van de vaste medewerkers, via de realisatie van een competentiekader en het opzetten van opleidingen;
- Het voortzetten van ons risicopreventiebeleid: opleiding van de werknemers, aanwezigheid van een preventieadviseur niveau 1;
- De ontwikkeling van de animatie van de coöperatie en meer bepaald van de permanente vorming;
- De deelname van SMart aan actieonderzoeken samen met de academische wereld en de actoren en netwerken van de sociale economie;
- De ontwikkeling van nieuwe diensten in het voordeel van onze gebruikers;
- De afschaffing van de ledenbijdrage (vennoten kopen nu een coöperatief aandeel aan) heeft een positief effect heeft op het eigen vermogen van de SMart-groep (zie hieronder).

SMart heeft zijn ontwikkeling in 2017 autonomer kunnen verderzetten dan in het verleden, dankzij de consolidering van de eigen fondsen en heeft voor de toekomst nieuwe capaciteit om te investeren.

De verklaring hiervoor is:

- het mobiliseren van de vennoten (het kapitaal is met 500.000 euro toegenomen), dit laat terloops ook de voordelen van het coöperatieve model zien;
- de vereniging van bankpartners om risico's te delen bij investeringsprojecten, of kortetermijnfinanciering;
- de zeer goede resultaten (4,7 miljoen euro).

Met dit in gedachten investeerde de SMart-groep in 2017 zowel in haar technische infrastructuur (gebouwen, uitrusting en meubilair) als in immateriële activa (ondersteuning voor andere SMart-entiteiten in Europa, overname van het externe IT-bedrijf). We zien wel een verslechtering van de afwikkelingstermijnen door de klanten (gemiddelde betalingstijd van 45 dagen in vergelijking met 42 in 2016).

Als gevolg van dit alles zien we een aanzienlijke verbetering van de cashflow (+6,2 miljoen euro), waarmee we het ontwikkelingsplan voor de komende jaren op een rustige manier kunnen benaderen.

Fietskoeriers: leren uit een ervaring

In 2013 begonnen leden die gewend waren SMart te gebruiken om hun artistieke activiteiten als grafisch ontwerper te beheren, ook hun prestaties als fietskoerier te factureren via SMart. Hun klant was *Take Eat Easy*, een Belgische start-up die gespecialiseerd was in de levering van maaltijden van het restaurant tot bij de particulieren. De bestelling werd geplaatst via een digitaal platform.

Hun factureringssysteem was binnen de professionele flux van onze gemeenschap van werkers op dat moment niet uitzonderlijk, alles leek normaal.

In maart 2015 reden **89 werknemers voor dit platform**. Maar in één jaar tijd zagen we een exponentiële toename van het aantal koeriers. In maart 2016 waren er **434 koeriers geregistreerd bij SMart**, een stijging die te wijten was aan de ontwikkeling van *Take Eat Easy*, maar ook aan de komst van het Engelse platform Deliveroo op de Belgische markt.

Daarom begon SMart zich van nabij te interesseren voor de arbeidsomstandigheden van deze koeriers.

Verskillende praktijken waren voor ons alarmerend:

- › de extreem lage vergoeding (onder de wettelijke minimumbedragen);
- › de vergoeding 'per levering' (in strijd met de voorwaarden van SMart);
- › het risico op ongevallen was hoog, ongevallen waren slecht gedekt;
- › het 'priority booking'-systeem stimuleerde het nemen van risico's en zorgde voor een agressieve concurrentie tussen de koeriers.

Gezien de omvang van de prestaties en het hyperflexibele karakter van de vraag, werden we bovendien geconfronteerd met een complexe technische problematiek: hoe zorgen we ervoor dat de prestatievers-trekkers allemaal naar behoren worden aangegeven en verzekerd?

Wij zagen twee opties: stoppen met de samenwerking met de koeriers via SMart, of met het platform onderhandelen voor betere werkomstandigheden voor de koeriers. We waren ons ervan bewust dat dit

type werknemer binnenkort een belangrijk deel van de arbeidsmarkt zou gaan uitmaken (ongeacht de sector van activiteit), en kozen er dus voor om aan de onderhandelingstafel te gaan zitten.

EEN COMMERCIEËLE OVEREENKOMST VOOR EEN BETERE BESCHERMING

Dit was een primeur voor SMart. Nooit eerder waren we betrokken bij de commerciële relatie die 'onze' autonome werkers linkt aan hun opdrachtgevers.

Sinds onze oprichting werken we aan de bescherming en de sociale erkenning van freelancers, die vaak in precaire omstandigheden werken – en we konden ons niet terugtrekken zonder verraad te plegen aan onze sociale missie. Het was ook een kans om onze kennis van de platforms te verdiepen en onze structuur en ons dienstenaanbod te doen evolueren.

Als werkgever heeft SMart daarom met Deliveroo en *Take Eat Easy* voorwaarden onderhandeld om werkers meer bescherming te bieden. In mei 2016 werd een commerciële overeenkomst getekend met deze platforms. Ze voorzag:

- › een betaling per uur met inachtneming van de wettelijke minima;
- › een vergoeding van minimaal 3 uur per gewerkte dag;
- › een vergoeding voor het gebruik van persoonlijke uitrusting (fiets en telefoon);
- › een technische controle van de fiets en een opleiding verkeersveiligheid.

Parallel daarmee hebben we een interface ontwikkeld waarmee we de aangifte van koeriersdiensten konden stroomlijnen en de koeriers zowel een verzekering in geval van ongeval konden garanderen, als een efficiëntere en snellere verwerking van de vergoedingen.

Gedurende deze jaren hebben we geleidelijk een specifiek risicopreventiebeleid ontwikkeld, wat absoluut noodzakelijk was, omdat we zagen dat er bij de fietskoeriers gemiddeld tot drie ongevallen per week waren. We hebben helmen ter beschikking gesteld, in 2017 een preventieadviseur niveau 1 ingehuurd, en zijn een gevarenbewustmakingscampagne gestart.

In juli 2016 werd het faillissement van Take Eat Easy aangekondigd in de media. Onze loongarantieregeling kwam in actie. Waar zowat overal in Europa duizenden onafhankelijke koeriers geen aanspraak konden maken op de betaling van hun prestaties, konden 400 koeriers dankzij SMart en haar systeem van gedeelde middelen en diensten de lonen die hun opdrachtgever verschuldigd was, toch ontvangen (voor een totaalbedrag van €340.000).

Sindsdien genoot Deliveroo een monopolie op het Belgisch grondgebied. Gemiddeld presteerden 900 koeriers per maand via SMart voor dit platform. In januari 2017 maakte de komst van Uber Eats een einde aan het monopolie.

COLLECTIEVE ONDERHANDELINGEN

We waren er ons van bewust dat de in mei 2016 ondertekende overeenkomst slechts een eerste stap was in het verbeteren van de sociale bescherming van de koeriers en legden een reeks contacten met de twee belangrijkste Belgische vakbonden. We hadden een ontmoeting met het ABVV en het ACV om samen na te denken over manieren om de arbeidsomstandigheden te verbeteren en over de mogelijkheden om het model te omkaderen dat door de platforms werd voorgesteld.

Het ging om een geheel nieuwe oefening. Ondanks het feit dat de vakbonden zich tot ons richtten als de werkelijke werkgever van de koeriers, lag de controle over het model niet in onze handen. De ontwikkeling van dat laatste had het voorwerp moeten zijn van nieuwe commerciële onderhandelingen, met het oog op de oprichting van een collectieve arbeidsovereenkomst tussen vakbonden, fietskoeriers en SMart. Een ongekende, maar noodzakelijke oefening, want dit beschermingsmodel kon alleen overleven met de steun en legitimiteit van de werknemersvertegenwoordigingen.

Op 27 oktober 2017 deelde Deliveroo ons mee dat het de overeenkomst wilde beëindigen. De koeriers zou een nieuw contract worden aangeboden – zelfstandige of zelfstandig student – en men zou terugkeren naar een vergoeding per levering. Deliveroo rechtvaardigde de beslissing met een peiling waaruit zou blijken dat de werkers meer flexibiliteit wensten.

Deze nieuwe regels maken koeriers juridisch onafhankelijk, maar meer dan ooit economisch afhankelijk van het platform. Wat hun vertegenwoordiging betreft, worden ze geatomiseerd en geïsoleerd. De enige manier om controle te krijgen over de inkomsten die ze genereren, is volgzzaam zijn en aantonen dat ze beter presteren dan hun concurrenten, door meer risico's te nemen.

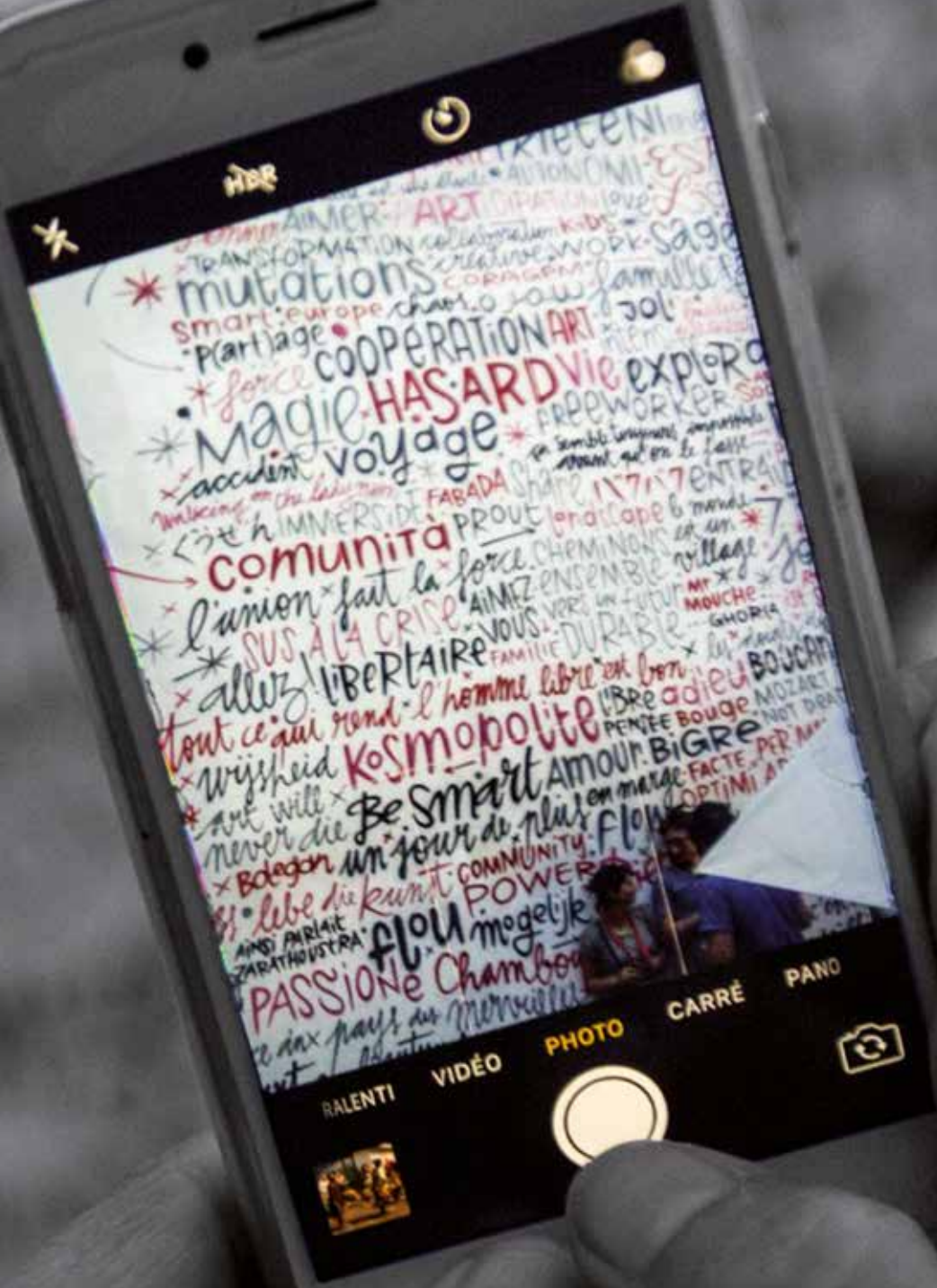
Tal van koeriers besloten zich te verenigen in een collectief om zo hun eisen te formuleren:

- › ze beschouwen zichzelf als ondergeschikte werkrachten en willen werknemers/loontrekkers van het platform zijn, wat eveneens het standpunt is van SMart;
- › ze willen een beroep kunnen doen op organen die hen vertegenwoordigen;
- › en genieten van een verzekering.

DELIVEROO HEEFT ZICH FEL TEGEN HEN GEKEERD

De bestuurders van het platform kozen daarop – verzwakt door hun eigen beslissingen en beseffende dat het aantal kandidaten-koeriers drastisch begon af te nemen – voor een nieuwe mogelijkheid tot bezoldiging, die niet overeenstemt met het recht op werk. Volgens een wet die, zeer opportuun, werd afgekondigd in januari 2017, is het nu effectief mogelijk om in België kleine vergoedingen te ontvangen voor uitwisselingen tussen individuen of werk binnen verenigingen. Zo kan per jaar maximaal € 6.000 verdiend worden, volledig geprivatiseerd en belastingvrij. Dit systeem zal jonge werkers nog verder precariseren, met de illusie van een nettobedrag in eigen zak dat groter is dan het bedrag dat de werkers zouden krijgen, moesten ze van een sociale bescherming genieten. En er bestaat geen twijfel dat veel andere platforms het zullen gebruiken om zich, met al hun ontwrichtende kracht, binnen te wringen in ons sociaal systeem.

Het systeem dat wij hebben voorgesteld, was kwetsbaar, omdat we alleen tussenkwamen op het niveau van minimale werkomstandigheden, en niet op het niveau van het beheer van het economische model dat door het platform werd ontwikkeld. Daarom rijst de vraag: hoe kunnen we ervoor zorgen dat er modellen ontstaan die echt duurzaam en economisch leefbaar zijn?

TRANSFORMATION
Aimer
ART
AUTONOMI-ES
collaboration
KIDS
love
SAGE
Smart
Europe
charo
saw
famille
JOL
force
COOPERATION
ART
JOL

mutations
Smart
Europe
charo
saw
famille
JOL

MAGIE
HASARD
VIE
exploro

accident
voyage
accident
voyage
accident
voyage

COMUNITA
LIBERTAIRE
KOSMOPOLITE

Be Smart
AMOUR
BIGRE

PASSIONE
Chambou

RALENTI
VIDÉO
PHOTO
CARRÉ
PANO
OPTIMI

II. Een onderneming in de sociale economie

1. De tools: Activiteiten en contracten

De gebruikers van onze diensten zijn autonome werkers die zelf hun professionele loopbaan beheren. Ze staan in direct contact met hun klanten en opdrachtgevers. Onze tools voor het beheer van contracten en Activiteiten werden ontwikkeld om te voldoen aan hun specifieke noden. Ze bieden hen de mogelijkheid hun sociale rechten op te bouwen en te behouden, doordat ze hun prestaties makkelijker en in alle veiligheid kunnen aangeven. Een ander voordeel is dat hun loon gegarandeerd wordt uitbetaald zonder dat ze zich zorgen moeten maken over slechte betalings. Ze kunnen ook gebruik maken van een voordelige individuele verzekering (zie lager).

Het Contract is de eerste tool die we hebben ontwikkeld sinds de creatie van SMart. Hij maakt het onze leden mogelijk hun opdrachten op een autonome manier te beheren. Die laatste kunnen een aantal parameters zelf bepalen, zoals het percentage bedrijfsvoorheffing dat het best past bij hun persoonlijke situatie.

Een Activiteit is een structuur waarmee je op een **veilige** en **legale** manier je administratie kan regelen, binnen de sociale bescherming van het **werknemersstatuut**.

Concreet kan je via de Activiteit, dankzij het loon dat je ontvangt voor je werk, je projectbudget aanvullen en investeren in nieuwe projecten zonder dat je hiervoor een vzw of organisatie moet oprichten. De beheerders van een Activiteit krijgen een persoonlijke begeleiding van onze adviesverleners, die hen ondersteunen bij het beheer van hun projecten.

Het aandeel van de Activiteiten binnen de omzet van SMart blijft gestaag groeien. Deze evolutie duidt erop dat SMart steeds meer een gedeelde onderneming is waarbinnen de leden via hun Activiteit hun volledige professionele project ontwikkelen.

In 2016 zetten we trouwens een speciale Activiteit op voor fietskoeriers, voor wie we een platform op maat aanmaakten. Die Activiteit liep in januari 2018 ten einde (zie lager).

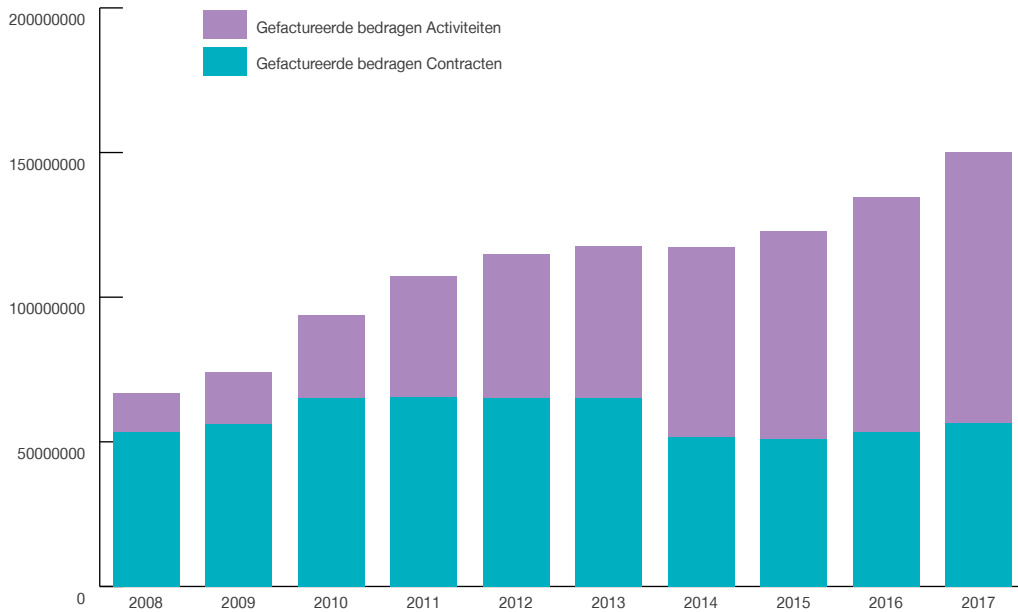
In 2017 hebben we ons opengesteld voor iedereen die als freelancer in de horeca wil werken. Kok, traiteur, culinaire animator, groententelers, brouwer, kaasmaker, wijnhandelaar, straatverkoper, enz. Onze diensten zijn aangepast aan alle ambachten in de sector, en a priori zijn alle activiteiten die te maken hebben met voedingsmiddelen mogelijk: foodtruck, bierbrouwen, tuinieren, catering, koekjes of conserven maken... De enige voorwaarde is dat de werknemer een alternatieve oplossing voorziet voor een commercieel huurcontract (geen 'vestiging op straat'), zoals de huur van een gedeelde keuken, een mobiele infrastructuur, een thuisatelier dat conform is aan de normen enz.

Een opening naar beroepen in de bouw is gepland voor 2018.

II. EEN ONDERNEMING IN DE SOCIALE ECONOMIE

1. DE TOOLS: ACTIVITEITEN EN CONTRACTEN

Gefactureerd	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Contracten	53.519.624	56.307.017	65.255.525	65.384.542	65.221.098	65.255.718	51.580.196	50.831.046	55.033.418	56.619.509
Activiteiten	13.265.501	17.969.508	28.372.044	41.754.358	49.586.640	52.486.220	65.601.868	72.073.745	81.047.629	93.388.638
Totaal	66.785.125	74.276.525	93.627.569	107.138.900	114.807.737	117.741.938	117.182.062	122.904.791	136.081.047	150.008.147

2. IT: nieuwe kaders voor betere diensten

De informaticatools van SMart hebben twee belangrijke doelstellingen. Aan de ene kant kunnen onze adviesverleners hun begeleidings- en ondersteuningsactiviteiten beter organiseren, wat ook de leden en hun professionele activiteiten ten goede komt. Het gaat onder meer om het opstellen van juridische documenten, de betaling van professionele onkosten, de historiek van de relaties met SMart, enz. Aan de andere kant wil de tool de leden de middelen geven om hun activiteiten zo autonoom mogelijk te beheren en te ontwikkelen.

De directie van de informaticadiensten is initieel gericht op België maar werkt steeds meer in het kader van de Europese ontwikkeling van SMart, te beginnen met de Franse structuur, die volledig werkt met de Belgische informaticadiensten.

Het afgelopen jaar kregen de informaticadiensten een nieuwe directie en werd de organisatie volledig herzien.

De focus van deze reorganisatie was het creëren van de noodzakelijke voorwaarden voor het bereiken van onze strategische doelstellingen. Er werd bijzondere aandacht besteed aan de basisinfrastructuur die alle diensten moet ondersteunen waarvan onze vennoten en vaste medewerkers gebruik maken (het niet-zichtbare, 'onderzeese' deel van de IT-ijsberg...):

- ▶ De basisinfrastructuur (schijven, switches en servers) werd volledig vernieuwd: ze werd meer dan dubbel zo groot, voor redundantie- en onderhoudsdoeleinden.
- ▶ De Disaster Recovery (DRP) voor de diensten in geval van ernstige panne werd opgemaakt en de implementatie is bezig.
- ▶ De overgang naar de Office 365-tool is gepland begin 2018 zodat SMart-medewerkers met dezelfde professionele tools kunnen werken.
- ▶ Het gehele printerpark werd compleet vernieuwd.
- ▶ De infrastructuur van SMart in Frankrijk werd op basis van een audit doorgelicht en onder handen genomen door ons team.
- ▶ De beveiliging werd herzien en wordt steeds beter dankzij het implementeren van nieuwe regels voor toegang, procedures en configuraties van onze systemen.
- ▶ De kwaliteit van de diensten in de gedeelde of coworkingruimtes (BAF, LaVallée, Kop) werd verbeterd en aangepast aan de nieuwste behoeften.

Om deze en toekomstige uitdagingen aan te gaan, werd het IT-team versterkt met vier nieuwe medewerkers.

Wat betreft het aspect IT-ontwikkeling van de diensten, is het belangrijkste element in 2017 ongetwijfeld het feit dat er meer teams van ontwikkelaars zijn, voor de functies analyse, ontwikkeling (in strikte zin), ondersteuning en kwaliteitscontrole, en software testing. Inderdaad, we verwelcomden zo'n dozijn extra medewerkers. De nieuwe rekruten werden onmiddellijk ondergedompeld in een concrete IT-werkomgeving en konden zo profiteren van de hulp en de steun van meer ervaren collega's.⁵

Merken we in dit deel nog op dat de IT-directie een strategische reflectie startte met betrekking tot onze IT-toepassingen en de werkomgeving heeft herbekeken. Ze wil ook de tools en technologieën herzien die strategisch zijn voor de ontwikkeling van de toekomstige diensten van onze coöperatie en van onze vennoten.

Halen we er, binnen de werkcontext, enkele aan:

- ➊ een ontwikkelmethode invoeren die gebaseerd is op de agile-methode Scrum;
- ➋ een entiteit opzetten voor software testing;
- ➌ UX (User Experience) een centrale plaats geven binnen de dienst.
- ➍ de organisatie van IT-ontbijten op maandagochtend;
- ➎ de organisatie van twee lange werksessies voor alle medewerkers van de dienst;
- ➏ de lancering van zelfstudie;
- ➐ de creatie van ruimtes voor de uitwisseling van informatie over het IT-beroep (de 'Smart Tuesdays').

MIGREREN, FINALISEREN, INTERNATIONALISEREN

- Projecten die werden gestart of afgerond:
- ➊ de migratie van de code op basis van nieuwere technologieën (onkostennota);
  - ➋ de terbeschikkingstelling van een toepassing gericht op de SMART-vennootschap en op de verlenging van de aandelen in 2018;
  - ➌ het finaliseren van een gedeelde tool (België en Frankrijk) voor documentbeheer;
  - ➍ de creatie van een nieuwe tool om zich in te schrijven op de informatiesessies;
  - ➎ de lancering van een nieuwe dienst die de financiering van investeringsgoederen mogelijk maakt voor al onze leden;
  - ➏ de afronding van een belangrijke lijst met verbeteringen aan onze IT-tool, die betrekking heeft op het beheer van documenten (offertes, onkosten, contracten) die onze vaste medewerkers dagelijks gebruiken;
  - ➐ de afronding van het project 'Établissement de Formation Professionnel' (nieuwe administratieve documenten voor Frankrijk).

⁵ We noemen ze hier graag bij naam, bij wijze van welkomstgroet. Ziya, Orhan, Marc en Andrea voor het IT-team. En Céline, Eurydice, Pierre D., Michaël L., Luc, Samiha, Frédéric M., Violette, Michel, Lisa, Layla, Gota, Nathalie en Juliette voor de IT-ontwikkeling.

Vergeten we ook de belangrijke verbeteringen niet die aangebracht werden aan de tool voor het beheer van Activiteiten van Europese vennoten, een tool die SMart aan de filialen beschikbaar zal stellen.

De strategische reflectie was ten slotte gericht op de toekomst van onze informatica-toepassingen en op het kader waarbinnen deze toepassingen

ontwikkeld moeten worden, zodat we kunnen reageren op toekomstige uitdagingen. De digitale evolutie bijvoorbeeld, of de implementatie van een interpreter die ons toelaat de dialoog tussen onze IT-toepassingen, langs de kant van de vennoten én van de vaste medewerkers beter te rationaliseren. Andere uitdagingen zijn toepassingen voor boekhouding en financieel management, voor HR, reporting (datawarehouse), enzovoort.

3. Risicopreventie en verzekering

Ondernemen en veilig werken vormen een rode draad doorheen alles wat SMart onderneemt sinds haar oprichting. We geloven dat elke werknemer van de coöperatie zo veilig mogelijk moet kunnen werken, zowel op financieel als op fysiek vlak. Hij of zij draagt trouwens op solidaire wijze ook financieel bij tot het verzekeren van de arbeidsrisico's.

In de eerste plaats gaat het erom het risico op ongevallen te voorkomen en te verminderen, maar ook de gevolgen – moesten die zich ongelukkigerwijs voordoen – worden gedekt.

RISICO'S IN EEN GEDEELDE ONDERNEMING BEGRIJPEN EN VOORKOMEN.

Sinds 2016 versterkte SMart, zoals elk groeiend bedrijf, haar interne preventie- en beschermingsdienst. Deze houdt zich bezig met het voorkomen van risico's, zowel op fysiek als psychosociaal vlak.

Maar SMart is een multisectorieel bedrijf dat 'gedeeld' wordt onder een groot aantal werknemers. Deze dienst werkt dus ten gunste van alle werknemers, zowel voor de vaste medewerkers als de 'freelancers', en houdt rekening met de specifieke manier waarop het werk per sector wordt georganiseerd. Dit is duidelijk geen makkelijke taak en daarom wordt het werk ook per prioriteit georganiseerd in functie van de risico's die men per sector kan lopen.

SMart verwerpt simpelweg het idee dat de autonomie van haar werkers gepaard moet gaan met een algemene onverschilligheid met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk.

In die zin vinden we het van essentieel belang om al onze werknemers toegang te verlenen tot preventie- en beschermingsinstrumenten en tegelijkertijd alle actoren te responsabiliseren: de klanten

en opdrachtgevers, de adviesverleners, de leden, de directie, de personeelsvertegenwoordigers, de arbeidsgeneesheer, enz.

Ons actieplan ter preventie van arbeidsongevallen is in 2016 van start gegaan. Het bestond er allereerst uit de ongevallen te identificeren, te begrijpen en te analyseren en na te gaan wat de belangrijkste oorzaken zijn; en vervolgens risicoanalyses uit te voeren, vertrekkende van een observatie van de werksituatie - samen met de gebruikers of opdrachtgevers.

Vervolgens hebben we sensibiliserings- en opleidingsacties uitgevoerd, of specifieke acties zoals de aanschaf van een individuele beschermingsuitrusting.

Enkele zaken die we in 2017 gerealiseerd hebben:

- 29 mensen kregen een opleiding over veiligheid op het werk;
- er werden 28 risicoanalyses uitgevoerd, met 25 bezoeken ter plaatse;
- er werd een budget van € 4790 besteed aan individuele beschermingsuitrusting.

NOG STEEDS GEMENGDE RESULTATEN VANWEGE HET 'TWEEWIELER'-RISICO

De statistieken voor 2017 blijven sterk getekend door een oververtegenwoordiging van ongevallen waarvan fietskoeriers het slachtoffer waren (bijna 4.000 koeriers werkten via SMart). Hoewel deze ongevallen talrijk zijn (62% van de aangiften) hebben ze meestal beperkte gevolgen voor de slachtoffers (43% van de niet-gewerkte dagen) en werden de financiële aspecten gedekt door onze verzekering.

In 2017 hadden we:

- 140 ongevalsaangiften, vergeleken met 119 in 2016;
- 106 ongevallen die aanleiding gaven tot arbeidsongeschiktheid, wat resulteerde in 2420 niet-gewerkte dagen.

VERZEKEREN ALS ER IETS MISLOOPT... OM TE VOORKOMEN DAT HET ECHT FOUT GAAT

Omdat ongevallen, geschillen en materiële schade ernstige financiële gevolgen kunnen hebben voor de activiteit van SMart-vennoten, is het voor ons essentieel dat we een volledige ongevallendekking voorstellen, voor alle werksituaties.

Dankzij onze partnerschappen met de verzekeraars ETHIAS en AXA konden we in 2017 de volgende verzekeringen in onze diensten opnemen:

- Een verzekering 'arbeidsongevallen en ongevallen op de weg van of naar het werk' die ongevallen dekt die zich voordoen op de dag dat er gewerkt wordt onder SMart-contract;
- een verzekering 'privé-leven' voor ongevallen die plaatsvinden op dagen dat de vennoot niet wordt gedekt door een SMart-contract (tijdens een

periode van één jaar na zijn of haar laatste contract);

- een bijstandsverzekering 'SMartBe Business Mobility' die onze vennoten dekt tijdens professionele missies in het buitenland, inclusief de dagen dat ze niet werken en verplaatsingen;
- een verzekering 'burgerlijke aansprakelijkheid' die zowel lichamelijke als materiële schade aan derden dekt.

2017 was een jaar waarin onze contracten (telkens afgesloten voor drie jaar) heronderhandeld moesten worden, wat ons vanaf 2018 naar nieuwe partners leidde. Deze partnerschappen kunnen tot gevolg hebben dat er nieuwe verzekeringsproducten worden gecreëerd voor onze vennoten.

4. Hulp bij financiering

LEASING

SMart heeft praktische oplossingen bedacht om leden te ondersteunen bij hun onmiddellijke financieringsbehoeften. De beheerders van een activiteit kunnen bijvoorbeeld professionele apparatuur leasen die wij op hun verzoek kopen. Op deze manier kunnen ze profiteren van de modernste apparatuur, die ze anders niet of moeilijker zouden kunnen betalen. De aankopen betreffen voornamelijk computers en audiovisuele en fotoapparatuur.

De leasingaanvragen zijn aanzienlijk toegenomen in 2017. We zijn effectief overgegaan van 248 dossiers in 2016 naar 271 in 2017. De totale waarde van de contracten steeg in dat jaar met 7%: 561.000€ in vergelijking met 529.000€ in 2016. De gemiddelde maandelijkse bedragen die SMart-gebruikers uitgeven aan hun apparaatuaankopen nemen ook toe in vergelijking met voorgaande jaren.

Ons leasingaanbod is uitgebreid naar Frankrijk: in 2017 hadden we 10 aanvragen uit Frankrijk (niet opgenomen in onderstaande tabel).

Situatie in:	Dec 2017	Dec 2016	Dec 2015
Nieuwe contracten tijdens het jaar	271	248	335
Aantal lopende leasingen	156	157	202
Totale waarde van de uitstaande bedragen	€ 333.039	€ 314.885	€ 390.842
Totale waarde van de contracten/ aanvullingen	€ 561.077	€ 529.024	€ 634.376
Gemiddelde duurtijd van een leasing (in maanden)	14	15	14
Gemiddelde waarde van een contract	€ 3.596,65	€ 3.370	€ 3140
Gemiddeld maandelijkse bedrag	€ 306,45	€ 291	€ 263
Gecumuleerde interest sinds het begin van het jaar	€ 30.829.09	€ 18.322	€ 19.337

5. De klantendienst, een dienst achter de schermen

De klantendienst maakt deel uit van de Administratieve en financiële directie, ze bestaat uit 6 personen en heeft twee hoofdpodochten.

Een eerste opdracht is een administratieve facilitator en uniek aanspreekpunt zijn voor klanten. Het team volgt verschillende aanvragen op, zoals het aanpassen van een factuur, het behandelen van problemen met een opdracht, een bevestiging van betaling, een verzoek om de factuurgegevens te wijzigen, de aanpassing van de betalingsperiode die volgt op de levering van de dienst, enz.

De tweede missie is het terugvorderen van onbetaalde facturen en het minimaliseren van het risico op oninbare schuldvorderingen.

Medewerkers van de dienst kunnen in eerste instantie vertrouwen op een geautomatiseerd herinneringssysteem dat hen helpt de betaling van de facturen op te volgen. Ter illustratie: in 2017 werden iets meer dan 170.000 facturen verzonden. Ons systeem gegenereerde in die periode automatisch iets meer dan 37.500 herinneringen – wat per kalenderdag neerkomt op gemiddeld 103 herinneringen en 466 facturen.

Wat de oudste openstaande facturen betreft: de dienst contacteert de klant direct en gaat samen met hem na waar het probleem zich stelt en om een oplossing te vinden. Tot slot kunnen, in extreme gevallen, juridische stappen worden ondernomen om schulden terug te vorderen.

Sinds eind 2017 – en in het kader van de hechtere samenwerking tussen de Belgische en Franse SMartdiensten – hebben de leden van de klantendienst de collega's van de Franse facturerings- en incassodienst hard geholpen. Zo konden de praktijken langs beide zijden van de grens beter op elkaar afgestemd worden.

← conseillers / adviesverleners
← salles de réunion / vergaderzalen :
Nantes - Montpellier
↑ autres salles de réunion / andere vergaderzalen
→ BAF

III. Gedeelde ruimtes

SMart, pionier op het gebied van coworking voor creatieve beroepen in België, heeft een reeks vastgoedprojecten ontwikkeld om te voorzien in de eigen behoeften. Tegelijk worden gedeelde ruimtes en gedeelde diensten voorgesteld aan tal van partners, zoals verwarming, telefonie, wifi, onderhoud van gebouwen, enz. Op die manier kan iedereen profiteren van lagere kosten en van diensten die anders moeilijker toegankelijk zijn. Wat deze ruimtes karakteriseert is een dynamiek van delen, een direct contact tussen de personen die ze gebruiken, en een kruisbestuiving tussen de projecten. In 2017 werd nog een extra stap gezet, met de inauguratie van coworkingruimte KOP in Sint-Gillis.

DE KOP: SAMENLEVEN EN WERKEN

De werken die in 2016 aanvatten om de receptie van de Emile Féronstraat naar de Coenraetsstraat te verplaatsen, resulteerden in het voorjaar van 2017 in de ontwikkeling van een nieuwe coworkingruimte, gedeeld door SMart en Coopcity.

Deze plek is bedoeld voor bezoekers en vaste medewerkers van SMart, Coopcity en alle organisaties die in de gebouwen gevestigd zijn: BAF, Culture et Démocratie, en PLS en SolSoc, die mede-eigenaar zijn van de gebouwen.

Ze omvat een ruimte waar SMart-infosessies en vergaderingen van Coopcity kunnen gehouden worden, een grote collectieve ruimte uitgerust met een aantal computers,

twee geïsoleerde lokalen voor personen die in een stillere atmosfeer willen werken, plus een kleine geluiddichte kamer.

In deze gezellige ruimte – waar men het zich gemakkelijk kan maken en de krant kan lezen bij een kop koffie – bevindt zich ook het gezamenlijke documentatiecentrum van SMart en Culture & Démocratie.

In een paar maanden tijd is Kop een populaire ontmoetingsplaats geworden. Er vinden tal van SMart- en CoopCity-activiteiten plaats, evenals belangrijke evenementen, zoals (in november 2017) de Prix de l'Économie Sociale of een maand later, de 24 heures du travail, 'de 24 uren van het werk'.

BRUSSELS ART FACTORY

In Sint-Gillis biedt de Brussels Art Factory (BAF) creatieve beroepen ateliers aan op vier verdiepingen van een groot gebouw aan de Coenraetsstraat, dat geleidelijk wordt gerenoveerd. In 2017 waren er elektriciteitswerken, dit jaar is er de vervanging van de ramen en de renovatie van het dak. Je treft er schilders aan, fotografen, specialisten in special effects, een coöperatie die gespecialiseerd is in visuele communicatie, een 3D-studio, een naaiatelier, een weefatelier, enz. In totaal zijn er een tiental disciplines vertegenwoordigd. Wel zijn er iets minder kunstenaars dan de voorgaande jaren: in 2017 waren dat er 43, vergeleken met 50 in het verleden. Moet dat gezien worden als teken van afwijzing? Het tegenovergestelde lijkt waar te zijn: het getuigt eerder van de wens om zich langdurig te vestigen. Inderdaad, zodra een bewoner de BAF verlaat, hebben de kunstenaars de neiging zich in een grotere ruimte te nestelen.

Met de tentoonstellingen en artistieke evenementen die ze organiseren, profiteren de creatieve makers van de zichtbaarheid en de kracht van het collectief. Zo beginnen sommigen de BAF te gebruiken als een merk waarmee ze hun creaties promoten.

In 2017 organiseerden de bewoners, gezien de werkzaamheden, geen activiteiten ter plekke, maar in 2018 startten ze drie grote collectieve projecten op. Zo participeerden

ze in maart met het merk BAF aan de Affordable Art Fair in Brussel, die het publiek hedendaagse kunst aanbiedt aan een betaalbare prijs (€ 60 tot € 6.000). In De Kruitfabriek in Vilvoorde organiseerden ze ook een groepstentoonstelling, een evenement waaraan SMart logistieke steun verleende. Ten slotte toonden ze hun werk in een andere gedeelde ruimte die door SMart wordt beheerd: LaVallée.

LAVALLÉE

LaVallée, actief in Molenbeek sinds 2015, heeft zich binnen de Brusselse kunstgemeenschap onmiddellijk een goede reputatie opgebouwd. De plek herbergt momenteel 154 personen op permanente basis (voor 94 verschillende structuren) die de meest uiteenlopende beroepen uitoefenen. Er zijn beeldend kunstenaars, grafisch ontwerpers, designers, videokunstenaars, digitale kunstenaars, ambachtslieden, makers, hout- en metaalontwerpers, stylisten, journalisten, boekingskantoren en projectleiders van sociale projecten. Als we er de tijdelijke bewoners – voor tentoonstellingen, conferenties, workshops, enz. – bijtellen, komen we in totaal aan meer dan 400 mensen die in 2017 genoten hebben van deze uitzonderlijke infrastructuur.

Het hoofddoel van LaVallée is het verlenen van logistieke diensten ter ondersteuning van kunstenaars en autonome werkers. Het is de bedoeling een 'sociaal kruispunt' te creëren: een gedeelde werk- en ontmoetingsruimte voor creatieve beroepen.

Wij zorgen voor animatie van de ruimte, met evenementen waarop de bewoners elkaar kunnen ontmoeten, waardoor er tussen hen een synergie ontstaat. Zo kwamen er voor de 17 *Les Apéros LaVallée*, die van mei tot september 2017 werden georganiseerd, tussen de 100 en 500 mensen opdagen – al naargelang de dag.

Onze inspanningen voor het samenbrengen van mensen en middelen hebben ook betrekking op sociale netwerken:

overlappingsen creëren tussen netwerken maakt het mogelijk ieders zichtbaarheid te vergroten.

We verhuren ook een ruimte van 750 m² aan externe organisatoren die dat willen. De tarieven verschillen al naargelang de aard van het evenement. We wisselen creatieve praktijken (tentoonstellingen, performances, festivals, enz.) aan lage inkomprijs af met activiteiten die zich eerder tot ondernemers richten. Dit evenwicht is belangrijk voor ons bedrijfsmodel. Dankzij dit model kunnen we lokale creatieven steunen die niet over de middelen beschikken om toegang te krijgen tot de ruimten die traditioneel in Brussel worden aangeboden.

Met haar dynamisme draagt LaVallée beslist bij aan de herdefiniëring van de Molenbeekse kanaalwijk als belangrijke cultuurpool in het Brussels Gewest, op een steenworp van het museum voor moderne kunst, KANAL - Centre Pompidou.⁶ Voor het seizoen 2017-2018 wordt geschat dat maar liefst 30.000 bezoekers LaVallée voor een evenement bezocht zullen hebben.

In totaal werden er 26 tentoonstellingen georganiseerd. Ter gelegenheid van de verjaardag van LaVallée hebben in september 2017 meer dan 80 creatieve makers hun krachten gebundeld om ter plekke een demonstratie te geven van hun activiteiten. En in december konden ongeveer vijftig bewoners hun creaties in een professioneel kader verkopen op een

⁶ Lees in dit verband de publicatie van Tatiana Debroux, *Petite(s) histoire(s) des artistes en ville*, SMart, Les Cahiers, 2015

'kerstsoek' die speciaal aan hen voorbehouden was.

LaVallée nam ook deel aan verschillende openbare evenementen. In mei 2017 bijvoorbeeld aan een feestelijk en populair evenement dat in samenwerking met de gemeente werd georganiseerd op het gemeenteplein van Molenbeek, en in het kader van het Iris Festival, aan *Visit Brussels*.

De uitstraling van LaVallée kreeg ook een internationale dimensie. In 2016 reageerde SMart op een Europese aanbesteding voor het uitbouwen en ontwikkelen van een netwerk van creatieve locaties. LaVallée werd gekozen als ontvangstruimte voor de openingsbijeenkomst van het European Creative Hubs Network

(ECHN), dat de verantwoordelijken van een tiental makerspaces in Griekenland, Spanje, Italië, Duitsland, Engeland en Frankrijk bijeenbracht. In januari 2018 ging het ECHN-slotevenement door in LaVallée, in aanwezigheid van de Europese commissaris voor Cultuur, Europese parlementsleden en de burgemeester van Molenbeek.

Samen met het Franse Scintillo (een groep van culturele bedrijven), Arty Farty, Illusion et Macadam en KissKissBankBank neemt het centrum deel aan het Europese netwerk BANG, dat culturele en creatieve ondernemers samenbrengt. Het doel is het uitwisselen van kennis en knowhow, en de creatie van een dienstenplatform dat de verschillende leden van het netwerk hun gebruikers kunnen aanbieden.

COWORKING-RUIMTES IN WALLONIË

Luik

In Luik kent de creatie van gedeelde ruimtes die speciaal bestemd zijn voor creatieve beroepen een bijzonder intense dynamiek.

Het creatiecentrum les Tanneurs, waar ons kantoor gehuisvest is, was het eerste in Wallonië dat kantoren aan leden aanbood. Zij verbleven er samen met de vaste staf: net als hen genoten ze er van de gemeenschappelijke ruimtes, zoals de keuken of de vergaderzaal. In 2017 werden de werkruimten heringericht, maar het idee is nog steeds het delen van ruimtes, in goede banen geleid door het Luikse SMart-team. Het creatiecentrum les Tanneurs maakt deel uit van een netwerk van gedeelde werkruimten waarvan het beheer werd toevertrouwd aan Creative Resources Counter, een netwerk waarvan ook de oude Brasserie Haecht deel uitmaakt. Op die laatste plek stelt de stad Luik ons gratis één verdieping ter beschikking, op voorwaarde dat we er ruimtes voor artistieke creatie inrichten.

SMart is bovendien vertegenwoordigd in het bestuur van Dynamo Coop, een coöperatie met sociaal oogmerk die zich tot doel heeft gesteld gezamenlijk ruimtes aan te kopen voor de ontwikkeling van artistieke en creatieve projecten in de regio. Het nog jonge bedrijf heeft twee gebouwen aangekocht in Luik: Espace Dony, waar ateliers voor kunstenaars en creatieve beroepen zijn gehuisvest; en Espace KulturA, een ruimte voor multidisciplinaire artistieke creatie. Merken we op dat het grotendeels SMart-leden zijn die actief zijn in de gebouwen die door Dynamo Coop werden aangekocht.

Bergen

Het **Centre des Belneux** is een stijlvol gebouw met een tuin, dat 19 werkplekken aanbiedt, plus een vergaderruimte die regelmatig wordt gehuurd voor allerlei activiteiten. Dagelijks komen o.a. vertalers, een vroedvrouw, maatschappelijk werkers, een directeur en grafisch ontwerpers samen voor koffie of lunch in de gemeenschappelijke ruimtes, wat leiden kan tot tal van samenwerkingsvormen.

Charleroi

Espace Audent werd op 3 februari 2017 ingehuldigd en biedt met zijn 120 m2 een plek voor het bevorderen van ontmoetingen en synergie tussen makers. Naast de drie vaste medewerkers van SMart zijn er nog drie andere organisaties vertegenwoordigd: Cygnum/Wake Up Agency (communicatie, grafisch ontwerp, digitale marketing), Arts & Publics (culturele bemiddeling in musea, videogames en socio-professionele integratie) en de Comptoir des Ressources Créatives van Charleroi.

Louvain-la-Neuve

De SMart-vestiging in Louvain-la-Neuve is onlangs verhuisd naar de Place de l'université 4. Het team en de leden betrekken er een ruimte van 150m²: huurruimtes en een coworking-ruimte.

IV. Persoonlijke begeleiding

1. De adviesverleners: steeds dichterbij

De adviesverleners zijn de eersten die de gebruikers van onze tools en diensten ontvangen, om hen te informeren, hen te oriënteren al naargelang hun specifieke behoeften, en hen te begeleiden bij de ontwikkeling van hun projecten. Op het terrein belichamen ze de hechte relatie die SMart wil onderhouden met haar publiek, en meer bepaald met alle culturele en creatieve sectoren en met de economische actoren. De adviseurs worden ondersteund door vijf verantwoordelijken voor regionale ontwikkeling: in Vlaanderen, Brussel, Oost-Wallonië, Henegouwen en de Duitstalige Gemeenschap. In elke stad waar we actief zijn, kunnen ze dankzij hun kennis van het lokale netwerk succesvolle partnerschappen opbouwen.

Nabijheid is ook een kwestie van taal. In het Frans, Nederlands, Engels, maar ook in het Duits, Italiaans, Spaans, Russisch, Arabisch of zelfs het Chinees: tijdens een individuele afspraak krijgt iedereen wel een antwoord op zijn of haar vragen – in de eigen taal.

Toch er is altijd een manier om nóg dichterbij te komen. Een goed voorbeeld is het initiatief van twee mobiele kantoren in Doornik: ons team is echt bij de leden thuis gaan werken... Zo kan de persoon die het mobiele kantoor ontvangt, zich persoonlijk voorstellen, en hebben de SMart-medewerkers de kans om de realiteit van de werksituatie van hun gastheer 'op het terrein' te ontdekken. Ten slotte is het voor de andere gebruikers een uitnodiging om een nieuw (werk)wereld te leren kennen. Ons kantoor in Doornik is bijvoorbeeld een dag lang ingetrokken bij Camille Nicolle, die haar tijd verdeelt tussen tekenen en schrijven, graveren en zeefdrukken, grafisch ontwerp en typografie. Een andere keer gingen we werken op de site van Compagnie Odile Pinson, die burlesk straattheater brengt.

'We hebben genetwerkt, gediscussieerd en de tijd genomen om creatief te zijn', zegt Marie, adviesverleenster bij SMart. 'Twee drukke, instructieve en constructieve dagen. Adviesverleenster Camille kreeg het idee om twee leden die aanwezig waren te mobiliseren rond een subsidieaanvraag. Een paar maanden later was de subsidie binnen.'

In dezelfde geest, maar in een heel andere situatie, werd er ook een mobiel kantoor geopend in Kortrijk, waar we leden ontvingen in een bar.

Voorafgaand aan hun ontmoetingen met de leden, zijn adviesverleners ook steeds meer aanwezig op evenementen die georganiseerd worden om de arbeidsmarkt te dynamiseren en het proces van professionele integratie te bevorderen. Hoewel SMart een van de meest vertrouwde spelers is voor kunstenaars en de culturele gemeenschap, is dat niet zo voor tal van andere industrieën: daar zouden onze tools werkers kunnen helpen bij het ontwikkelen van hun projecten. Bekendheid verwerven bij deze potentiële doelgroepen is dus een prioriteit geworden.

TALRIJKE INFORMATIESESSIES

In al onze kantoren geven adviseurs regelmatig infosessies om uit te leggen hoe onze managementtools voor elke freelancer nuttig kunnen zijn.

Afhankelijk van de regio worden deze informatiesessies gegeven in het Frans, Nederlands of Duits. In Brussel worden ook sessies in het Engels aangeboden. Sommige vinden 's avonds plaats, meer bepaald in Brussel en sinds kort ook in Luik. Adviesverleners geven daarenboven ook meer gespecialiseerde informatiesessies over auteursrechten en naburige rechten.

Er worden ook sessies buiten de muren georganiseerd. Zo heeft een van de Brusselse teams (het *Green-team*) zichzelf de opdracht gegeven om de wereld van communicatieberoepen en journalistiek te verkennen, meer bepaald ter plekke, in de zetel van de Franstalige beroepsvereniging Association des journalistes professionnels (AJP). In Luik waren adviseurs vaak *extra muros* actief, bij verschillende partners als Comptoir des Ressources Créatives, Pôle Images, ESA St-Luc, enz. Het kleine team van Louvain-la-Neuve hield ook verschillende externe informatiesessies, bijvoorbeeld tijdens La journée de l'emploi in Louvain-la-Neuve,

bij de Service Jeunesse Brabant in Waver, aan de opleiding journalistiek van de UCL – of nog: in het Institut des arts de diffusion (IAD), bij Forem, Crédal en Azimut.

In Limburg hebben we ons gericht op contacten met leraren, in een aantal scholen waar het ons nuttig leek om wat uitleg te geven over ons model. Zo gaven we bijvoorbeeld informatiesessies aan de docenten van de academies van Hasselt en Genk. We hebben ook contact opgenomen met de hogescholen van de regio. Voor elke stad waar we aanwezig zijn, kunnen we zulke voorbeelden aanhalen.

Wanneer ze aan studenten gericht zijn, helpen deze sessies hen bewustmaken van de sociaal-professionele realiteit van hun toekomstige beroepen, iets wat zelden wordt behandeld in academische curricula. Op die manier hebben de adviesverleners een echte educatieve missie. Over het algemeen dragen hun informatiesessies, waar elk jaar duizenden mensen op afkomen, in een steeds grotere diversiteit aan sectoren, bij tot de verspreiding van de waarden van solidariteit en van mutualisering: het delen van informatie en middelen – meteen ook de kern van onze werking.

SECTORNETWERKEN

Met de lancering van verschillende sectornetwerken kreeg de begeleiding van de vennoten door onze teams een collectieve dimensie. Het doel is samenwerkingsmechanismen te ontwikkelen tussen mensen die in dezelfde activiteitensector actief zijn, en zo iedereen in staat stellen zijn of haar economisch potentieel te versterken (bijvoorbeeld door gezamenlijk te reageren op een openbare aanbesteding die individueel niet toegankelijk is), terwijl de levenskwaliteit tegelijk verbeterd wordt (doordat de vennoot zich bijvoorbeeld kan laten vervangen waar dat nodig is). De integratie in een sector moet het ook voor freelancers makkelijker maken om te profiteren van opleidingen die aangepast zijn aan hun behoeften.

Afgelopen december lanceerde het *Purple-adviesteam*, in samenwerking met onze opleidingsdienst, een sectornetwerk voor de opleidingssector. Veertig mensen, gebruikers van SMart of onafhankelijke lesgevers, beantwoordden onze oproep.

De deelnemers aan de twee bijeenkomsten, konden praten over hun arbeidsomstandigheden. Ze konden professionele ervaringen uitwisselen, in een vak waar het werk eerder solitair gebeurt. Aan het einde van de tweede bijeenkomst organiseerden de deelnemers zelf hun volgende gesprekken, onafhankelijk van onze teams. Sindsdien zijn ze elkaar regelmatig in onze gebouwen blijven ontmoeten, waarbij ze een beroep kunnen doen op logistieke ondersteuning.

Het afgelopen jaar zagen we het begin van andere sectornetwerken, die echter nog niet autonoom georganiseerd zijn: één gericht op de schoonheidsberoepen, een andere op interieurontwerp (team Turquoise) en een derde op keramiekkunst (*Green team*).

In Namen resulteerde de samenwerking met Hang'Art (kantoren en kunstenaarsstudio's in de deelgemeente Saint-Servais) en Comptoir des Ressources Créatives in de ontwikkeling van een houtafdeling. Het gaat erom een ruimte te delen en materiaal en vaardigheden rond timmer- en schrijnwerk samen te brengen. Een andere afdeling verzamelde zich in het project 'Déclencheur' (Ontspanner) en bracht fotografen uit de regio samen: ze creëerden een plek voor bijeenkomsten en tentoonstellingen.

Ten slotte is er de lancering van een Frans-Belgische transnationale afdeling voor audiovisuele beroepen, de eerste in zijn soort. Concreet werd er – na een eerste ontmoeting tussen professionals uit de sector, en een uitlichten van hun behoeften en de moeilijkheden waarmee ze te kampen hebben – een opleiding opgezet rond een specifieke materie, namelijk speciale effecten.

SOLIDAIRE ACTIES

Een van de acties die in 2017 werden opgezet, is een project ter ondersteuning van de ontwikkeling van vrouwelijk ondernemerschap bij SMart, in samenwerking met F.a.r. (femmes actives en réseau).

Een ander veelbelovend ondersteunend initiatief is de ontwikkeling van een 'mentoraat': ervaren artiesten adviseren opkomende professionals om hen concreet te

ondersteunen bij het lanceren en ontwikkelen van hun loopbaan. In Brussel ging het Yellow-team het experiment aan met twee jonge hiphopfans, gesteund door drie oudere, praktiserende hiphoppers, op logistiek niveau in samenwerking met de vereniging Urban Lizards.

ECONOMISCHE BEGELEIDING: OOK VOOR VLUCHTELINGEN

Economische begeleiding maakt deel uit van het dagelijkse werk van de adviesverleners die projectleiders helpen hun activiteiten binnen onze structuur te ontwikkelen. Soms krijgt deze begeleiding een speciaal cachet door zijn menselijke impact. Dit is het geval voor het AZO-project, waarbij we sinds 2016 betrokken zijn in samenwerking met verschillende Vlaamse organisaties, waaronder de VDAB en de Arteveldehogeschool in Gent.

Het gaat erom vluchtelingen te helpen toegang te krijgen tot het ondernemerschap. Een dertigtal vluchtelingen hebben de weg gevonden naar onze tools en hopen de komende maanden hun activiteiten te kunnen lanceren. Voor tien anderen is dat reeds gebeurd. Verwacht wordt dat tegen eind 2018 tachtig vluchtelingen hun eigen bedrijf kunnen opstarten.

2. De juridische dienst

Het juridische team bestaat uit 5 personen. De voornaamste taken zijn de ondersteuning van de SMart-gebruikers, samen met de teams van adviesverleners, en de ondersteuning van de directie.

DE GEBRUIKERS ONTVANGEN EN BEGELEIDEN

De juristen bieden de gebruikers gratis consultaties aan met betrekking tot alle juridische problemen die zich in het kader van professionele activiteiten voordoen. Indien nodig worden gespecialiseerde advocaten gemobiliseerd.

De verzoeken worden ingediend door de adviesverlener die de activiteit volgt, of door de gebruiker zelf. Die laatste heeft de mogelijkheid om rechtstreeks met een lid van de juridische dienst te overleggen.

De raadplegingen vinden meestal plaats op afspraak, maar ook tijdens permanenties in onze lokalen in Brussel. De dienst heeft vorig jaar bijna 600 consultaties verzorgd, zijnde twee tot drie verzoeken per dag. Voeg daarbij de antwoorden per e-mail of telefoon (1800 verzoeken per

jaar) en het totaal aantal consultaties voor het jaar 2017 komt op bijna 2500.

In functie van de verzoeken begeven de juristen zich ook naar de lokale antennes om de gebruikers persoonlijk te ontmoeten en een antwoord proberen te vinden op hun problemen.

De belangrijkste vragen van gebruikers hebben betrekking op het sociaal en fiscaal statuut van creatieve professionals, op auteursrechten en naburige rechten, en op internationale mobiliteit. De dienst geeft ook ondersteuning bij vragen rond vennootschaps- en handelsrecht.

De dienst houdt ook de juridische en parlementaire ontwikkelingen bij om de betrokkenen optimaal te kunnen informeren.

DE GEBRUIKERS BIJSTAAN BIJ GESCHILLEN

Afgezien van informatie verstrekken, is het soms nodig om onze gebruikers te helpen bij conflicten met derden, zowel op sociaal, financieel als commercieel gebied.

De juridische dienst deed de opvolging van de laatste gerechtelijke dossiers van SMart-leden die het slachtoffer waren van negatieve beslissingen in hun werkloosheidsdossier, volgend op de 'RVA-crisis' die in oktober 2011 begon. Van de 300 dossiers die sindsdien werden ontvangen, waren er eind 2017 nog 5 lopende. De beslissingen van de arbeidsrechtbanken en/of het Hof van Cassatie worden verwacht in de loop van 2018 en 2019.

Tegelijkertijd kwam de dienst in ongeveer 20 gevallen rechtstreeks tussenbeide door de RVA of de Hulpkas per brief te interpellieren (administratief beroep), met name na een nieuwe interpretatie van de RVA die het gebruik betwistte van de cachetregel bij artistieke prestaties in het kader van arbeidscontracten.

EVOLUTIES IN DE REGELGEVING ANALYSEREN

De afdeling is verantwoordelijk voor het analyseren van regelgeving, en voor het verzekeren van de opvolging ervan. Ze moet er ook op reageren, net als op de wetsvoorstellen die de gebruikers (ongeacht de sector waarin ze actief zijn) of de SMart-activiteit zélf treffen. Dit maakt het in voorkomend geval mogelijk om gebruikers te vertegenwoordigen en te verdedigen of om de tools en praktijken aan te passen die gebruikt worden om de ontwikkeling van economische activiteiten te ondersteunen, met name door innovatieve activiteiten toe te laten.

De SMart-juristen hebben verschillende achtergrondstudies uitgevoerd die bijgedragen hebben aan de invoering van nieuwe diensten of tools, of die de standpunten van onze structuren ondersteunden. Een aantal aangekaarte vragen:

- ❶ Juridische analyses over de omstandigheden waarin bepaalde activiteiten worden uitgevoerd binnen de Verenigde Producties: paramedische of esthetische beroepen; productie van bio-cosmetica of biologische huishoudelijke producten, allerlei vormen van therapie, hypnose-shows, beroepen in de bouw, enz.
- ❷ Een analyse over de e-commerce en het opstellen van algemene voorwaarden die aangepast zijn aan dit soort activiteiten;
- ❸ Een analyse over de btw, in het kader van professionele missies die onze leden binnen de Europese Unie en erbuiten uitvoeren.

Ten slotte stelt de dienst zijn expertise ter beschikking van de structurele evoluties van SMart. Zo verzekert hij bijvoorbeeld het juridisch secretariaat van de coöperatie die in 2017 werd gelanceerd.

3. De dienst Opleidingen

Op haar manier is SMart een onderneming voor voortgezette opleiding. We hebben altijd getracht ons publiek een breed scala aan informatie en diensten aan te bieden, zodat ze wat ze tijdens hun schooljaren leerden praktijkgericht konden aanvullen of actualiseren. Ook haar vaste medewerkers wil SMart graag helpen bij het bijstellen van hun kennis – of het verwerven van nieuwe vaardigheden.

Na het vertrek van de verantwoordelijke van de opleidingsdienst werden in het voorjaar van 2017 twee nieuwe medewerkers aangeworven om een globaal, samenhangend en ambitieus opleidingsbeleid uit te werken. Hun missie is meer bepaald:

- ❶ de SMartleden/-gebruikers begeleiden naar aangepaste opleidingen, zodat ze hun vaardigheden kunnen optimaliseren;
- ❷ vormingen voorzien voor de vaste SMart-medewerkers, zodat hun loopbaan positief kan evolueren, hetzij binnen een persoonlijk project, hetzij om hun functie of dienst verder te ontwikkelen.

OPLEIDINGEN VOOR SMART-LEDEN/-GEBRUIKERS

De opleidingen zijn bedoeld voor alle gebruikers die binnen hun voornaamste activiteit vaardigheden willen verwerven of versterken. Ze worden aangeboden door vaste SMart-medewerkers (adviesverleners, juristen, enz.), door leden met ervaring in de behandelde onderwerpen, of door onafhankelijke trainers.

In 2017 organiseerde SMart 31 opleidingen in Brussel, Namen en Luik. Samen goed voor 36 trainingsdagen met een totaal van 216 uur, en 256 deelnemers. Als we de opleidingen toevoegen die georganiseerd werden in samenwerking met onze partners, komen we uit op een totaal van 449 deelnemers.

IN 2017 WAREN ER 15 BESCHIKBARE OPLEIDINGEN

De opleidingen gemarkeerd met * zijn nieuw.

IK HEB EEN (COMMUNICATIE)PLAN!

Aan de hand van verschillende oefeningen in mondelinge, visuele en schriftelijke expressie, werken de deelnemers stapsgewijs een communicatiecampagne uit voor hun project. Daarbij hakken ze verschillende knopen door: wie zijn hun doelgroepen, met welke middelen kunnen ze hun doel bereiken, welke acties gaan ze inplannen? Van theorie naar praktijk, met tips en tricks uit de cultuurmarketing.

ONDERHANDELEN, EEN KUNST!

De doelstelling: de deelnemers de kunst en de durf van het onderhandelen bijbrengen, over de kosten van hun prestaties, de prijs van hun werk/oeuvre of over de voorwaarden van een samenwerking. Tijdens deze opleiding gaat men constructief te werk om een bevredigend akkoord te bereiken voor alle partijen die betrokken zijn bij het onderhandelingsproces.

EEN NETWERK BOUWEN EN UITBREIDEN

Tijdens deze sessie verken je pistes om het interpersoonlijk netwerk uit te breiden en te onderhouden. Dit werd ondertussen een essentiële vaardigheid voor elke freelancer die zijn/haar projecten wil ontwikkelen.

SOCIALE MEDIA: EEN PROFESSIONELE TOOL

Facebook, Twitter, LinkedIn,... Hoe kan je aanwezig zijn op en communiceren via deze netwerken?

WORKSHOPS FACEBOOK/INSTAGRAM/PINTEREST*

Verbeter je kennis van de sociale netwerken Facebook en Instagram.

CREATIEF DURVEN ZIJN IN JE COMMUNICATIE

Tijdens deze sessie hebben we het over de sterktes en zwaktes van verschillende communicatietools. We gaan ook dieper in op hoe deze tools elkaar online en offline kunnen aanvullen. Coherente communicatie rond een project staat centraal, in relatie tot ieders doelstellingen en doelpubliek.

FOTOGRAFIE: AUTEURS- EN BEELDRECHT

Ben je fotograaf? Dan geeft deze opleiding je de juiste tools om op een efficiënte manier je auteursrechten en beeldrechten te beheren.

EEN MARKTONDERZOEK UITVOEREN*

Deze vorming reikt deelnemers een methode aan waarmee ze inzicht krijgen in hun markt(en) en klanten.

BEELDENDE KUNSTEN EN GRAFISCHE VORMGEVING: JE PRIJS BEPALEN

Deze opleiding helpt schilders, beeldhouwers, fotografen, tekenaars, grafici en beeldend kunstenaars die de parameters voor de prijsbepaling van hun werk beter willen begrijpen. Deze sessie gaat ook gepaard met een gezamenlijke uitwisseling van ervaringen.

FINANCIERINGSMOGELIJKHEDEN VOOR HET GROTE PUBLIEK *

Deze opleiding is bedoeld om te bepalen welk type financiering (crowdfunding, privé-oproep of openbare aanbesteding...) het meest geschikt is voor de projecthouder.

KLARE KIJK OP JE PROFESSIONEEL PROJECT

Je vraagt je af welke richting je aan je activiteit wil geven de komende maanden? Je hebt een idee voor een project maar weet niet hoe je het in de praktijk moet omzetten? Of heb je een voorstel tot samenwerking en twijfel je? Deze vorming helpt je aan een klare kijk. Zowel voor debutanten als mensen met meerdere jaren ervaring op de teller.

EEN KENNISMAKING MET COLLECTIEVE INTELLIGENTIE ALS TOOL *

De initiatie geeft deelnemers tools om hun manier van handelen te veranderen.

IN HET BUITENLAND WERKEN: LEGALE EN ADMINISTRatieve ASPECTEN*

Deze vorming richt zich tot wie in het buitenland werkt of samenwerkt met mensen die in een ander land wonen. De deelnemers denken na over de juridische en administratieve aspecten van het vrije verkeer van werknemers.

KEN JEZELF EN ONTWIKKEL JE PROJECT*

Deze opleiding legt de link tussen de gebruiker van SMart, zijn professioneel project en zijn persoonlijk verhaal.

JE PROJECT AFSTEMMEN OP JEZELF

Deze vorming legt de link tussen de ondernemer als persoon (met zijn/haar talenten, knowhow en geschiedenis) en diens professioneel project.

VRUCHTBARE PARTNERSCHAPPEN

In de Duitstalige Gemeenschap

SMart nam in samenwerking met de Duitstalige Gemeenschap en de Duitse stad Aken deel aan het ontwerp en het aanbieden van een opleidingscyclus 'Creativ Geld verdienen'. Het doel van deze cyclus was om creatieve professionals inzage te geven in hoe ze hun project kunnen ontwikkelen en rendabel kunnen houden. SMart verzorgde de basismodule onderhandelen en prijsbepaling. Er namen 25 mensen deel aan deze opleidingscyclus, die in totaal 24 uur in beslag nam.

Technocité

Dit competentiecentrum van het Waals Gewest, expert in ICT en digitale media, vroeg ons om een aantal opleidingen te geven. We haalden de overheidsopdracht 'formateurs' (trainers) 2016-2018 binnen voor de vier volgende opleidingen: 'Méthodes et business modèles pour accélération de startups dans les industries créatives' (Methoden en businessmodellen voor het versnellen van startups in de creatieve industrie), 'Comment construire un réseau de contacts' (Hoe een netwerk opbouwen), 'Les droits d'auteur et le droit à l'image' (Auteursrecht en recht op afbeelding) en 'Les outils de promotion d'un projet numérique' (Tools voor het promoten van een digitaal project). In 2017 verzorgden onze docenten 11 cursussen voor Technocité, met een totaal van 88 uur en 169 deelnemers.

Le Forem

Net als in 2016, en nadat we een overheidsopdracht binnenhaalden, stelde SMart twee opleidingen voor, in samenwerking met het Centre de compétence Forem Tourisme. Dankzij de opleidingen – die dit jaar plaats in Nijvel en Hoei plaatsvonden, en in totaal 12,5 dagen duurden – konden creatieve professionals hun ondernemersvaardigheden versterken. In 2017 volgden in totaal 25 mensen de opleiding, waaronder zes SMart-gebruikers.

Mangeurs d'Etoiles vzw

Mangeurs d'Etoiles is een computertrainingscentrum in hartje Brussel. Alle SMart-leden/gebruikers genieten een korting van 20 procent als ze hier een opleiding volgen.

Vertige vzw

Vertige is een vzw die een kader wil bieden aan socioculturele projecten die gebruik maken van multimediatechnieken. SMart-leden krijgen een korting op de opleidingen. De samenwerking met deze vereniging werd in 2017 op poten gezet. Wij bieden nu de Outlook- en Excel-trainingen van Vertige aan.

OPLEIDING VAN VASTE MEDEWERKERS

Om vaste medewerkers de kans te geven om nieuwe vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om zijn beter de dagelijkse taken beter te volbrengen, maar ook om nieuwe taken aan te kunnen, organiseert de opleidingsdienst allerlei activiteiten. De dienst buigt zich onder meer over de organisatie van collectieve en individuele opleidingen, betaald educatief verlof, maar ook de opleidingen voor de nieuwe medewerkers. Door middel van gesprekken worden de noden verzameld en worden er passende opleidingen gezocht. Ook een persoonlijke begeleiding op maat behoort tot de mogelijkheden bv. bij het opstellen van een competentiebeoordeling.

Een op maat gemaakte opleiding kan op verzoek van werknemer of van zijn/haar directeur georganiseerd worden. Hiervoor selecteert de opleidingsdienst uit de leden binnen de “Verenigde Opleidingen” lesgevers waarmee een (h)echte samenwerking wordt opgezet. Meestal volgen er dan enkele maanden later, na deze opleidingen, een of meerdere evaluatiesessies. Zo wordt niet alleen de impact gemeten op de praktijken van de werknemers, maar wordt vooral het werk voortgezet.

In 2017 werden er onder meer opleidingscursussen georganiseerd in de volgende domeinen: preventie van arbeidsrisico's, eerste hulp bij ongevallen op het werk, wat te doen bij brand?, uitdagingen en strategie van de coöperatie, de sociale economie, de sociaal-juridische actualiteit, boekhouding, projectbeheer, subsidieonderzoek, teambeheer, talen, kennismaking met IT-tools, bemiddeling, genderproblematiek in bedrijven, inclusief genderongelijkheid,...

Opleiding voor nieuwe werknemers

Nieuwe werknemers krijgen aan het begin van hun contract telkens een opleiding die hun wegwijs maakt in de onderneming.

Nieuwe adviesverleners volgen een opleiding van zes maanden die grotendeels verzorgd wordt door ervaren SMart-medewerkers. Het geeft hen een zicht in hun nieuwe werkomgeving: leden, vennoten, partners, sociale economie, de coöperatie waarin ze werken, tools, ondersteuning, middelen die nodig zijn om de leden te begeleiden.

Collectieve opleidingen

29 mensen volgden een opleiding rond veiligheid op het werk (eerste hulp, brand). Deze opleidingen worden georganiseerd in samenwerking met gecertificeerde partnerorganisaties. Elke deelnemer ontvangt een certificaat.

Er werd 96 uur opleiding gegeven aan 57 werknemers. Het ging onder meer over een opleiding ‘werken in team’, taalcurricula, hoe het gebruik van Outlook en Excel optimaliseren.

Andere opleidingen, met name rond collectieve intelligentie, worden georganiseerd in samenwerking met andere organisaties.

Individuele lessen

Op verzoek kunnen SMart-medewerkers toegang krijgen tot opleidingen die gelinkt zijn aan hun beroepsactiviteit. Ze kunnen deelnemen aan opleidingen die SMart aanbiedt aan haar leden of die georganiseerd worden door SMart-partnerorganisaties of via het PC 200 en 304. Vorig jaar maakten vijf medewerkers hiervan gebruik. Drie anderen namen educatief verlof.

Competentiebeoordeling

Om stil te staan bij de evolutie van hun loopbaan kunnen werknemers met meerdere jaren anciënniteit een competentiebeoordeling laten uitvoeren. Vorig jaar maakten drie vaste medewerkers gebruik van deze individuele coaching.

2018: een referentiekader voor competenties

SMart heeft zichzelf op middellange termijn (2019) als doelstelling gesteld om een opleidingsplan in te voeren voor alle vaste medewerkers.

Daartoe is het voor elke functie noodzakelijk om de uit te voeren taken, maar ook de vereiste vaardigheden, te beschrijven. Uiteindelijk zal het creëren van functiebeschrijvingen per sector de rekrutering vergemakkelijken, net als de ontwikkeling van opleidingsplannen die zijn toegesneden op de behoeften.

De adviesverleners/projectbegeleiders vormen de belangrijkste groep binnen de coöperatie. Ze zijn met meer dan 80. Het was daarom ook normaal het eerste opleidingsplan aan hen te wijden. Gezien de complexiteit van hun beroep leek het noodzakelijk om een referentiekader op

te stellen voor de vereiste competenties. Hiertoe voerde de opleidingsdienst gedurende 120 uur groeps- en individuele gesprekken met 24 Belgische en Franse begeleiders. Ze werden uitgenodigd een beschrijving te geven van hun activiteiten, van de werksituaties waarmee ze worden geconfronteerd, en van de vaardigheden die nodig zijn om hun functie naar behoren uit te voeren. Dit omvangrijke project werd uitgevoerd in samenwerking met een onafhankelijke opleidingsontwikkelaar, en met verschillende SMart-medewerkers die speciaal voor de gelegenheid een opleiding kregen in interviewtechnieken.

Het is vanuit de analyse van deze interviews dat het referentiekader opgemaakt zal worden.

Overzichtstabel met acties georganiseerd voor de vaste medewerkers.

Soorten opleidingen	Aantal deelnemers	Uren opleiding	Aantal opleidingssessies
Opleidingen voor nieuwe projectbegeleiders	157	114	19
Opleidingen veiligheid op het werk	29	22	5
Collectieve opleidingen (talen, collectieve intelligentie, management, ...)	57	96	28
Individuele opleidingen	8	211	27 23,5 dagen educatief verlof
Competentiebeoordeling	3	12	8
Referentiekader competenties adviesverleners	57	25.5	6
Totaal	311	481	93 modules/sessies 23,5 dagen educatief verlof

VOORUITZICHTEN

Opleiding voor SMart-leden/-gebruikers

In de eerste helft van 2018 zullen nieuwe opleidingen worden aangeboden rond persoonlijke ontwikkeling (zonder stress spreken in het openbaar, conflictbeheersing, tijdsmanagement, enz.) en informatica (Excel, Outlook).

In de herfst zal het aanbod volledig herdacht worden. Het zal opgesteld worden rond 5 assen, voor een totaal van ongeveer vijftig opleidingen, die het hele jaar door beschikbaar zijn.

- 1) Van idee naar project.
- 2) Je project opwaarderen.
- 3) Alledaagse hulpbronnen gebruiken.
- 4) Samenwerken om de samenleving te transformeren.
- 5) Preventie en arbeidsveiligheid.

Nog een nieuwigheid: de afdeling Opleidingen wil SMart-leden/-gebruikers begeleiding bieden en samen met hen een opleidingsplan opzetten dat aangepast is aan hun activiteit of project.

Ten slotte is de dienst actief in het smeden van nieuwe partnerschappen. Het doel is om leden/gebruikers een training aan te bieden die meer specifiek is voor hun activiteit/beroep en hen waar nodig te heroriënteren naar andere operatoren. Bij de potentiële partners zijn de Association des Journalistes Professionnels (AJP), SAW-B, en onze bureaus van CoopCity.

Opleidingen voor vaste SMart-medewerkers

- Het referentiekader voor competenties van de adviesverleners/projectbegeleiders zal dienen als basis voor de ontwikkeling, in het najaar van 2018, van een opleidingsplan voor de teams. Dit collectief programma zal worden gevolgd door een individueel opleidingsplan.
- Collectieve opleidingen die hernomen worden: eerste hulp, brand, collectieve intelligentie, teamwerk, taalcursussen enz.
- Invoering van nieuwe collectieve opleidingsacties (redactie van professionele documenten, projectmethodologie (Prince 2), seminaries over beroepsrisico's).
- Implementatie van een integratieproces voor nieuwe werknemers.
- Implementatie van competentiebeoordelingen en educatief verlof.

4. Studies en onderzoek

De innovatieve aanpak van SMart in de organisatie van werk en de manier waarop het bedrijf bijdraagt aan de bescherming van professionele loopbanen via de vrijwaring van de sociale rechten van zijn freelance-werknemers, wekt meer en meer de interesse van de onderzoeksweld. Met name de overgang naar een coöperatie leidde tot vragen om de gevolgen beter te begrijpen. Dat proces kent – door de omvang en het karakter van het grootschalig sociaal laboratorium – effectief veel onbekende aspecten. Meer bepaald over het vermogen bij te dragen aan de totstandkoming van een vorm van democratie op het werk en om als mogelijk model te fungeren voor andere initiatieven. Het is daarom belangrijk om het fenomeen goed te analyseren.

MULTIDISCIPLINAIR ONDERZOEK

In dit perspectief stelden Isabelle Ferreras, Auriane Lamine en Julien Charles, drie aan het CriDIS (Centre de recherches interdisciplinaires, Démocratie, Institutions, Subjectivité van de UCLouvain) verbonden onderzoekers, ons eind 2016 voor een langetermijnonderzoek uit te voeren naar de transformaties binnen SMart. Het onderzoek combineerde sociologische en juridische benaderingen. Voor het sociologische luik interviewden de onderzoekers vijftig SMart-gebruikers en vaste medewerkers en observeerden ter plaatse in onze kantoren. De juridische benadering was gericht op sociaal recht en heeft geleid tot verschillende analyses van hoog niveau. Kort gezegd ging het erom na te gaan hoe het recht freelancers kan helpen bij de vraag en opbouw van een sociale bescherming die is aangepast aan hun professionele realiteit. Daarbij werd vertrokken van een 'stand van zaken'.

Dit project werd samen met het CESEP (Centre Socialiste d'Education Permanente) in Nijvel geleid en begeleid door een stuurcomité waarin onderzoekers zetelden, net als zes vaste SMart-medewerkers en drie 'freelancers' (vennoten van de coöperatie), om zo tot een vruchtbare dialoog te komen.

Met het oog op het delen van kennis en ervaringen namen de onderzoekers deel aan tal van openbare evenementen die binnen SMart werden georganiseerd – zoals bij de Algemene vergadering. Samen presenteerden ze hun onderzoek aan de deelnemers, en prof. Isabelle Ferreras nam deel aan een ronde tafel over 'Le futur du travail : c'est vous, c'est nous, mais c'est quoi ?' (de toekomst van het werk: dat zijn jullie, dat zijn wij, maar hoe ziet die eruit?), samen met Isabelle Daugareilh (Université de Bordeaux), Philippe Defeyt (Instituut voor Duurzame

Ontwikkeling), Frédéric Naedenoen (Lentic) en Bruno Roelants (CECOP).

Het onderzoekersteam heeft zijn onderzoeksproject ook aan de vaste werknemers gepresenteerd tijdens een Midi SMart (een lunchsessie in onze kantoren) die op 13 maart plaatsvond en door een dertigtal collega's werd bijgewoond.

De teksten die ze publiceerden leidden in 2017 tot twee analyses. Binnen datzelfde kader zullen in 2018 tal van andere analyses gepubliceerd worden.

De samenwerking leidde op 11 en 12 december tot de organisatie van de internationale conferentie 'Les 24 heures du travail : l'autonomie dans la solidarité, pourquoi et comment ?' (24 uren over werk. Autonomie in solidariteit: waarom en hoe?). De interventies van de sprekers werden gegroepeerd rond twee vragen: Waar staan we? Hoe dringend zijn de problemen en hoe complex de huidige situatie? Waar gaan we naartoe? Welke democratische experimenten op het werk. Het onderzoek zal gedurende 2018 verdergezet worden.

MICHEL BAUWENS, ONDERZOEKER IN RESIDENTIE

Sinds november 2017 is Michel Bauwens te gast bij SMart voor een driejarige onderzoeks- en ontwikkelingsresidentie.

Michel Bauwens is een theoreticus van de collaboratieve economie, de auteur van *Peer-to-peer: Manifest voor een Commons Transitie*, en de oprichter van de P2P Foundation. Hij werkt samen met een internationale groep onderzoekers rond de toepassing van peer-to-peer (P2P) op politiek, productie en eigendom. Het P2P-concept komt uit de computerwereld en impliceert een relatie van gelijken in netwerken. Michel Bauwens was een van de eersten die dit principe toepaste op andere maatschappelijke domeinen, waarbij hij het beschouwde als een sociale structuur. Voor hem is P2P in de eerste plaats verbonden aan het vermogen van mensen om samen – als gelijken, zonder toelating van hogerhand – waarde te creëren. De samenleving van de *commons* ('het gemeengoed') die voortkomt uit de P2P-dynamiek kan een antwoord bieden op de ecologische en sociale crisis waarmee we geconfronteerd worden.

Tijdens zijn driejarige residentie zal Bauwens SMart begeleiden op verschillende projecten:

- ③ SMart is gebaseerd op een digitaal platform om zoveel mogelijk mensen het recht op economisch initiatief te bieden, via een open en breedschalige coöperatie. Er wordt een nieuw verhaal gecreëerd dat verspreid moet worden op een internationaler niveau.
- ③ SMart wil haar internationale ontwikkeling reorganiseren en versnellen. Michel Bauwens zal dit proces begeleiden.
- ③ Een andere missie van Michel Bauwens zal eruit bestaan SMart te helpen makkelijker contact te leggen met de wereld van coöperatieve platforms.
- ③ Het merendeel van de diensten die SMart aan haar gemeenschap verleent, is gebouwd rond een centralistisch, *top-down-model*. We willen een *bottom-up-ontwikkeling* bevorderen, volgens een participatieve *deelmodus* (P2P). Sommige van onze nieuwe computertoepassingen zouden erbij winnen zich te ontwikkelen volgens deze P2P-logica. Met dit in het achterhoofd zal Michel Bauwens de veranderingen binnen onze teams begeleiden en bijdragen aan het scheppen van de voorwaarden waarbij verschillende personen kunnen bijdragen aan het proces.
- ③ Ten slotte zal Michiel Bauwens de implementatie van het idee van de *commons* binnen onze coöperatie stimuleren.

Michel Bauwens

Wat waren je eerste projecten als 'onderzoeker-in-residentie' bij SMart?

De eerste maanden waren een periode van onderdompeling en ontdekking. Dit leidde tot de redactie van een eerste strategisch document, dat ik het 'Ontdekkingsrapport' noemde. Vervolgens richtte ik me op de internationale uitbreiding van SMart. Ik werkte mee aan de ontwikkeling van een nieuw model van 'solidariteitsfranchising' dat meer autonomie zal geven aan personen die een SMart-entiteit in hun land willen ontwikkelen. We zullen de mogelijkheden bestuderen met een terreinexpert, John Restakis. Ik heb veel over SMart gesproken in het buitenland, onder meer in landen als Ierland en Kroatië. Samen met Sandrino Graceffa en mogelijk nog andere auteurs, zal ik een boek schrijven waarin we de opkomst van de freelancers, de commons, de huidige ecologische en systeemcrisis en de alternatieven zullen bespreken. Dit werk begint in het najaar van 2018, maar is nu al in voorbereiding. Tot slot denk ik ook mee na over de hervorming van de sociale zekerheid en steun ik actief een lokaal project rond platform-coöperaties in Brussel.

I-WIRE

SMart werd ook uitgenodigd om samen te werken aan het I-Wire-project, dat staat voor Independent Worker and Industrial Relations in Europe. Dit onderzoek, ondersteund door de Europese Commissie, samen met o.a. LENTIC (Universit  de Liège), richtte zich op de manier waarop de i-pro's, zelfstandige of 'autonome' werkers, in professionele relaties vertegenwoordigd zijn. Het project richtte zich op de arbeidsomstandigheden en de behoeften van dit soort werkers. Het berichtte over goede praktijken en de manier waarop ze door verschillende instanties vertegenwoordigd en ondersteund worden, in negen Europese landen. In de meeste daarvan is SMart ook gevestigd, zoals België, Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje en Zweden. Onze ervaring in dit domein heeft de onderzoekers die bij de studie betrokken waren geholpen om de realiteit op het terrein beter te begrijpen.

De aanpak was innovatief omdat het project zowel de representatieve rol van vakbonden, quasi-vakbonden (d.w.z. organisaties die de belangen verdedigen van personen die niet vertegenwoordigd zijn in hun beroepsleven, noch in de relaties met hun werkgever), tussenpersonen op de arbeidsmarkt en nieuwe vormen van co perativisme.

Het finaal samenvattend rapport en de verschillende tussentijdse analyses zijn beschikbaar op de website www.i-wire.eu.

Op 16 maart 2018 organiseerde SMart de laatste conferentie van het project in Brussel. Presentaties en opnames van de conferentie zijn eveneens beschikbaar op de I-wire-website.

WAARDEVOLLE GEGEVENS

Men begint het stilaan te weten: SMart heeft een unieke database rond freelance-werk. Op basis van die database heeft SMart verschillende intern geproduceerde studies gemaakt, bijvoorbeeld rond de contracten, activiteiten, of allerlei beroepen (auteurs en illustratoren, fotografen, journalisten, enz.). Vandaag zijn steeds meer studie bureaus en onderzoekscentra geïnteresseerd in onze database.

Zo baseert een analyse van het European Trade Union Institute (ETUI) rond 'platform-werknemers' zich op concrete cases en (geanonimiseerde) gegevens die betrekking hebben op SMart-leden die voor Deliveroo hebben gewerkt.

Een ULB-onderzoeker gespecialiseerd in de sociologie van artistieke beroepen heeft voorgesteld om onderzoek te doen naar musici. In 2018 begint hij eraan en zal daarbij de gegevens die in ons bezit zijn (eveneens geanonimiseerd) gebruiken.

SMart heeft samengewerkt aan een onderzoek van Rijksuniversiteit Groningen en Universiteit Antwerpen dat 1.700 creatieve professionals volgde in acht Europese landen. Uit de antwoorden bleek dat een groot deel van hen erg bezorgd is over de toekomst. In mei 2017 waren we in Amsterdam voor de presentatie van de onderzoeksresultaten en een symposium rond twee kernvragen: 'Hoe zit het met de autonomie van een kunstenaar die als zelfstandige werkt?' 'Welke oplossingen overwegen de professionele en politieke milieus om een eind te maken aan de lage lonen en aan de ontoereikendheid van de sociale-zekerheidsmechanismen in de culturele sector?'

EEN ZEER GEGEEDE EXPERTISE

Sinds aanvang 2017 delen we onze expertise om te helpen bij het opzetten van een leerstoel 'coöperatief ondernemerschap' aan de KULeuven. We hebben ook samengewerkt aan onderzoeksprojecten van de Antwerp Management School (rond stakeholderanalyse), de Universiteit Hasselt (over SMart-model en -doelgroep), en twee Gentse hogescholen: HoGent en Arteveldehogeschool.

Doctoraatsstudente Marjan De Coster, verbonden aan SEIN - UHasselt, doet onderzoek naar freelancers en welzijn: hoe vinden ze een balans tussen privé- en beroepsleven? We hebben haar bij haar onderzoek ondersteund.

Daarnaast ondersteunden we een onderzoek dat plaatsvond in opdracht

van het Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid (Actiris), geleid door Didier Demazière (CNRS; L'Institut d'études politiques de Paris), Marc Zune en Elise Ugeux (beiden van de UCLouvain). Het ging erom de onderzoekers te helpen bij het zoeken naar mensen die uitgesloten zijn van de werkloosheid, zodat die hun eigen verhaal kunnen vertellen en zelf hun leefomstandigheden kunnen beschrijven.⁷

Vermelden we ten slotte dat SMart uitgelicht werd in de enquête *The Self-Organising Self-Employed*, die uitgevoerd werd door Benedict Delloit en Fabian Wallace voor de Royal Society of Arts (Verenigd Koninkrijk).

⁷ Zie de website van de UCL voor de resultaten: <https://uclouvain.be/fr/decouvrir/presse/actualites/des-chercheurs-ucl-se-sont-interroges-sur-ce-que-deviennet-les-exclus-du-chomage.html>

PERMANENTE FORMING: NAAR EEN SCHOOL VOOR DE COÖPERATIE

Sinds 2003 is de SMart erkend als organisme voor "l'Education permanente" (permanente vorming) en krijgt het hiervoor een subsidie van de Federatie Wallonië-Brussel.

Het is een officiële erkenning voor een reeks publicaties met een emancipatorische ambitie ten voordele van een economisch en sociaal kwetsbaar publiek. Dit is het geval voor veel van onze vennoten: ze zijn vaak onderworpen aan verschillende vormen van « precair werk », ondanks het hoge opleidingsniveau die de meesten genoten.

De overstap van SMart naar een coöperatie was de gelegenheid om onze activiteiten rond permanente vorming in 2018 onder te brengen in een duidelijke structuur om de vennoten en andere geïnteresseerden te begeleiden.

Deze school heeft als missie om ons collectief onder te dompelen in de cultuur van de coöperatie en ondersteunt, zoals beschreven door la Manufacture coopérative « de opkomst van een collectief vermogen om elke verhouding met het bedrijf, de eigenaar, het project en de macht te heroverwegen »⁸. Het economische gedachtengoed heeft de geest van competitie sterk in de hand gewerkt en dit zowel tussen individuen als tussen bedrijven. Hierbij is het noodzakelijk om wat evident geworden is kritisch in vraag te stellen en de verschillende coöperatieve praktijken toe te passen op verschillende niveaus. Hiervoor zijn er aangepaste informatie en opleidingsmiddelen nodig zoals conferenties, workshops, het leren van goede praktijken op het terrein, het opzetten van lerende netwerken,...

Het is noodzakelijk om de beginselen van de coöperatieve cultuur onder de knie te krijgen en de kennis over de coöperatieve beweging in al zijn rijkdom en verschillende facetten te verdiepen. We benaderen dit concept zowel op theoretisch niveau als aan de hand van praktische voorbeelden.

Zes van onze publicaties in 2017 behandelen deze thematiek. Sommigen gaan ook over de vraagstukken eigen aan onze onderneming. Een analyse van de multistakeholderscoöperaties in Europa liet ons toe uitdagingen van SMart in een bredere context te plaatsen aangezien SMart zelf een multistakeholderscoöperatie is. Zo kan een studie over de Mondragongroep ook een goede les zijn voor onze eigen ontwikkeling. We hebben in een artikel ook drie coöperaties van fietskoeriers onderzocht die recent het daglicht zagen in België. Hierbij focusten we op de coöperatieve uitgeverij Médor die de prijs van de sociale economie ontving.

⁸ <http://manufacture.coop/presentation/>

Een andere nieuwe publicatie belichtte de hervorming van de sociale zekerheid: 'Pour une extension de la couverture sociale. Une revue des principales propositions de réforme' (Voor een uitbreiding van de sociale zekerheid. Overzicht van de voornaamste hervormingsvoorstellen'). De auteur, jurist Jérôme Toussaint, werkte verschillende jaren bij SMart in Brussel en woont momenteel in Duitsland. Hij publiceerde werken in het Frans, Duits, Engels en Nederlands waarin hij het heersende gedachtegoed belicht waarop het publieke debat over sociale zekerheid in ons land zich baseert. Hij is ervan overtuigd dat we: "de sociale zekerheid (moeten) verdedigen vanuit zijn onmisbare aard, overwegen hoe we deze kunnen aanpassen aan de postindustriële wereld zodat iedereen, ongeacht zijn statuut, kan genieten van een kwalitatieve bescherming."⁹.

5. Documentatiecentrum

De inrichting van coworkingruimte Kop zorgde voor een nieuwe dynamiek voor het documentatiecentrum dat SMart opgezet heeft samen met de vereniging Culture et Démocratie. De middelen van de twee organisaties werden in het verleden samen ondergebracht in één bibliotheek met tijdschriften, boeken, academische werken,... In totaal zijn er meer dan 3000 titels ter inzage beschikbaar voor de bezoekers. Het principe is niet veranderd maar de collecties zijn uitgebreid. Het oorspronkelijke centrum was voornamelijk gericht op de cultuurwereld in al zijn dimensies (politiek, economisch, sociologisch, enz.) en op de artistieke en creatieve beroepen. Voortaan bevat ze ook de werken over de coöperatieve beweging, ondernemerschap, en over de sociale economie.

Sinds het eerste semester van 2018 delen we Kop met twee nieuwe partners: POUR LA SOLIDARITE, Europese denktank en CoopCity, centrum gewijd aan het sociaal en coöperatief ondernemerschap in Brussel. De fysieke collectie zal in de loop van 2018 verder worden uitgebreid met een digitale bibliotheek. Doelstelling van het documentatiecentrum in de gezellige Kop is een plaats van kennisuitwisseling te zijn. Ook de toekomstige school voor coöperatie zal hieruit inspiratie en kennis putten.

Om linken te leggen tussen de aanbengers van inhoud en de gebruikers zullen we de nieuwe publicaties van partners die verbonden zijn met het project geregeld aangrijpen voor het organiseren van een presentatie, een ontmoeting, een debat tussen de leden van SMart, de vaste medewerkers, de partners en hun publiek.

⁹ Alle publicaties zijn in het Frans beschikbaar op onze site. Zie: smartbe.be/fr/services/education-permanente/

V. Regionale ontwikkeling: economie, werkgelegenheid en cultuur

Vijf personen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling binnen België, in samenwerking met lokale teams. Elk neemt een geografische zone voor zijn rekening: Brussel, Vlaanderen, Henegouwen, Oost- en Zuid-Wallonië en de Duitstalige kantons. Hun hoofdtaken:

- de drijvende kracht zijn achter de gemeenschap van leden en klanten;
- partnerschappen ontwikkelen, netwerken, evenementen organiseren;
- de adviesverleners helpen om zich in hun eigen stad te integreren.

Deze missies zetten hen ertoe aan om contacten te leggen met talrijke economische en culturele partners.

Aan de ene kant is het belangrijk om de aanwezigheid van SMart op nationaal niveau te versterken door vestigingen op te richten in regio's waar de coöperatie nog niet aanwezig is. De teams van Luik en Namen werken samen aan de verankering van onze onderneming in de provincie Luxemburg. Er waren diverse initiatieven, zoals infosessies en samenkomsten, in Arlon (Greenlab Coworking), Libramont (Forem, Centre culturel, Nov'Ardenne), en Marche-en-Famenne (Maison de la Culture). Deze interventies zijn een goede gelegenheid om de Luxemburgse leden te ontmoeten en er kan getest worden of het opportuun is een kantoor in Luxemburg te openen. Ook kunnen we bestuderen waar we zo'n kantoor het best vestigen. Aan Duitstalige kant ondernamen we in december de eerste stappen met een informatiesessie in Sankt-Vith.

In steden en gebieden waar we al aanwezig zijn, zijn onze acties dan weer gericht op het bouwen en ontwikkelen van banden met lokale partners, zowel op het vlak van economie en werkgelegenheid, als op cultureel vlak.

COMPTOIR DES RESSOURCES CREATIVES

Wat het ondersteunen van creatieve professionals betreft, kunnen we ons grootschalig partnerschap met de Comptoir des Ressources Créatives (CRC) vermelden. Na het opzetten van een eerste structuur in Luik, in 2012, droeg SMart met haar regionale kantoren bij tot de ontwikkeling van een netwerk van *Comptoirs* (letterlijk 'balies', 'recepties') doorheen Wallonië: in Namen, Bergen en Charleroi. De volgende etappe is voorzien in Doornik. Daar werd op 1 december 2017 een feitelijke vereniging gecreëerd als voorbereiding van de oprichting van een lokale Comptoir.

De Luikse vzw die aan de basis ligt van dit netwerk biedt materiële en immateriële diensten aan creatieve professionals. Ze baseert zich op hun ervaring in het veld om middelen en energie samen te brengen, en zo tot collectieve, coöperatieve of gedeelde oplossingen te komen die ieders eigenheid respecteren.

Een concrete actie van de CRC is bijvoorbeeld het organiseren van 'Pitch Cafés', bijeenkomsten waarop creatieve werkers hun projecten aan een oordeelkundig publiek kunnen presenteren. Op 15 juni en 5 oktober vonden er twee Pitch Cafés plaats in Charleroi, logistiek en organisatorisch ondersteund door SMart. Andere plekken waren Luik, Eupen, Bergen en Namen.¹⁰

¹⁰ Zie www.comptoirdesressourcescreatives.be/

1. Netwerkactiviteiten

In het kader van de Quinzaine Numérique Mons organiseerde **het team in Bergen** in oktober een Meet&Connect (waarbij actoren uit hetzelfde beroep rond een ervaren professional werden samengebracht) met het collectief Dirty Monitor, een bedrijf dat audiovisuele content creëert, om te praten over *video mapping*. Een paar weken later werkte SMart samen met Technocité om een masterclass te organiseren met dezelfde sprekers: 'Ce que vous vouliez apprendre du *mapping*, c'est maintenant avec les Dirty Monitors' (Alles wat je altijd al wilde weten van *mapping*, nu bij de Dirty Monitors).

Om onze aanwezigheid in het ondernemersleven in de regio te versterken, namen we ook deel aan allerlei evenementen die georganiseerd werden door Creative Valley. De 'Start-up Fridays' bijvoorbeeld – bijeenkomsten tussen ondernemers en coaches. De initiatieven zijn gericht op het delen van ervaringen met de aanwezigen. Ook wordt telkens één lokale projectverantwoordelijke in de schijnwerpers gezet.

Met de 'SenseTour', die doorheen het hele land trekt, kan het publiek kennis maken met lokale *changemakers*: ondernemers, innovators en projectleiders met een positieve sociale, maatschappelijke en milieu-impact. Op 21 juni was Bergen aan de beurt. We namen er deel aan een debat over coöperaties.

In Doornik zijn we al drie jaar betrokken bij de organisatie van 'soirées-sans titre' (avonden zonder titel), die geïnitieerd worden door de CHOQ, in samenwerking met Wap's hub en Mediakod, een lokaal communicatiebureau (voormalig lid van SMart die opdrachtgever werd). Om de drie maanden brengen ze een 80-tal jonge ondernemers bijeen actief in sectoren die gelinkt met aan nieuwe digitale, ontwikkelings-, internet-technologieën.

SMart neemt ook deel aan de vergaderingen van het Plateforme des politiques culturelles van Doornik. Het stelt ons in staat banden aan te gaan met tal van economische en sociale actoren die Doornik cultureel doen opleven.

Via onze vestiging in **Louvain-la-Neuve** hebben we onmiddellijk contact gelegd met de universiteit en met de sector van sociaal-professionele integratie in de regio. Onze wens de leden ook in een andere context te ontmoeten, ging in vervulling tijdens een feestelijke apéro op Louvain-la-Plage.

De ontwikkeling van onze antenne in **Eupen** leidde tot een uitbreiding van onze contacten met institutionele actoren in de Duitstalige Gemeenschap. Het ministerie van Cultuur bijvoorbeeld, het Arbeitsamt (de dienst voor arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding, het equivalent van de VDAB), of de Wirtschaftsförderungsgesellschaft Ostbelgiens (WFG).

In 2017 nodigde de Duitstalige Gemeenschap ons uit voor een reflectie op de link tussen toerisme en cultuur. Dat leidde er onder andere toe dat een keramist, ook SMart-vennoot, lessen keramiek gaf in een lokaal hotel. De Duitstalige Gemeenschap heeft ons ook geraadpleegd voor de opstelling van een vragenlijst rond de creatieve economie. We verstrekten statistische gegevens en gaven allerlei informatie over economische mobiliteit.

We ontvingen het hoofd van het Arbeitsamt en gaven uitleg bij onze tools en diensten. Er is ook een informatiesessie gepland voor alle werknemers van de kantoren in Sankt-Vith en Eupen.

De Eupense ploeg fungeert vaak als interface tussen de instellingen van de

Duitstalige Gemeenschap en culturele initiatieven in de regio Luik. Zo bezocht een delegatie van de Duitstalige Gemeenschap in mei organisaties die kunstenaars en creatieve beroepen steunen, zoals Ravi (Résidences-Ateliers Vivegnis International), KulturA en de Comptoir des Ressources Créatives. Het was ook een voorbereiding voor het bezoek van minister Isabelle Weykmans, die zich het jaar daarop persoonlijk naar de site begaf met het idee samenwerken tot stand te laten komen.

In **Brussel** zijn we een bevoorrechte partner bij de initiatieven van de gemeente Sint-Gillis. Zo werden we in mei uitgenodigd op de rondetafel van het Gemeentelijk Cultuurbeleidsplan.

De 'CreateYourJob'-dagen in Bosvoorde en Vorst zijn slechts een van de talrijke activiteiten waaraan onze teams in Brussel deelnamen. Het gaat om ludieke en interactieve workshops waarop je de verschillende organisaties kunt ontdekken die kunstenaars en creatieven ondersteunen.

In april sprak een medewerker van SMart tijdens een dag die Coopcity wijdde aan het CROIS'SENS project, dat 'gericht is op het sensibiliseren rond sociale innovaties op het Waals en Brussels grondgebied, en het verstrekken van tools voor het opschalen van zulke innovaties.'

We waren ook aanwezig op la Journée de l'Indépendant in het Karreveldkasteel in Molenbeek en op 'St'art job', in het cultureel centrum Jacques Franck in

Sint-Gillis. We namen deel aan verschillende evenementen rond het zoeken naar werk en het uitbouwen van een professionele loopbaan. Mad Student Day in oktober bijvoorbeeld, waar we onze diensten voorstelden aan studenten, of de Jobs Cinema Day, in november.

In **Vlaanderen** namen we naar jaarlijkse gewoonte deel aan tal van evenementen, zoals Flanders Expo. Op 19 en 20 april waren we ook aanwezig in het ICC te Gent, tijdens 'The Event & Communication Days'. In Gent namen we ook deel aan de activiteiten van de Startersfabriek. Deze organisatie ontvangt partners van bedrijven die ondernemers ondersteunen in de opstartfase. Starterssalons, waar incubators en beginnende ondernemers elkaar in een informele setting kunnen ontmoeten, zijn hiervan een concreet voorbeeld.

Het Gentse team volgde met grote belangstelling het project rond de commons dat Michel Bauwens in de stad heeft ontwikkeld en dat in juni 2017 werd voltooid. Interesse voor dit thema kwam er ook vanuit politieke hoek: Groen nodigde SMart op 19 juni uit om samen met vakbonden en experts te reflecteren over een beleidskader voor een duurzame deeleconomie. Wat later, op 28 juni, volgde een gelijkaardige ontmoeting rond de toekomst van de sociale statuten in België.

In **Antwerpen** waren we aanwezig op de professionele beurs BarVIZart, kunstwerkplaats voor startende kunstenaars, en op de beurs voor mensen uit de immigratie in designcentrum De Winkelhaak.

2. Culturele acties

MAAK MUZIEK

Muziek speelde in 2017 per toeval een centrale rol in de culturele acties van de Waalse en Brusselse SMart-teams. Aan de basis lag een samenwerkingsproject waarbij alle Waalse antennes betrokken waren: 'Et si on faisait tomber les clichés sur les métiers de la musique? - Pleins feux sur les métiers de la musique' (En als we eens komaf maakten met de clichés rond de muziekbranche? / De muzieksector in de schijnwerpers). Video's die twee jaar eerder gemaakt waren in samenwerking met de bekende radiopresentator Jacques de Pierpont vormden het startpunt voor een reeks bijeenkomsten rond specifieke thema's: de relatie tussen artiest/manager/boekingsagent en pers (Bergen, 25 februari); het beroep van geluidstechnicus (Louvain-la-Neuve, 1 maart); tips van onafhankelijke organisatoren ('Support your local band', Luik, 8 maart); het thema 'En als we niet 'mainstream' zijn – welke plaats hebben we dan in de pers en op het web?' (Brussel, 16 maart); en de plaats van rap in België (Mons, 29 maart).

Parallel hiermee nam een Brussels team op 3 februari deel aan een lunchbijeenkomst die in de Botanique werd georganiseerd door FACIR, een organisatie die opkomt voor de rechten van muzikanten, en het magazine Court Circuit. 'Money is chic' heette het treffen ironisch: het thema was effectief de verloning van muzikanten.

In juni ontving de ploeg van Namen in het kader van Fêtes de la Musique twee artiesten van het muzikaal parcours 'Musique à tous les étages' in de kantoren, in samenwerking met Point Culture en de stad Namen. Daarop volgde, met een concert op het festival Beautés Soniques, een muzikale samenwerking met cultureel centrum Les Abattoirs de Bomel.

De antenne in Charleroi ontving, ook tijdens de Fêtes de la Musique, het evenement 'Piano Projeté', een combinatie van muziek en digitale kunst: een videobeeld evolueert volgens de noten die op de piano worden aangeslagen...

KUNST IN DE STAD

Ook andere disciplines werden uitgelicht.

In augustus organiseerde het team van Charleroi een Meet&Connect rond cinema. Gast was regisseur Harry Kumel, die een kort overzicht van zijn carrière bracht, plus een filmles.

In Namen stelden tal van leden hun werk tentoon in de grote zaal van L'Arsenal op de tentoonstelling Art Troc. Ze ontmoeten er tevens het publiek, meer bepaald via het uitwisselen van diensten.

Ons kantoor in Bergen verzorgde voor het negende jaar op rij het 'jeune public'-podium in het kader van het Festival de Théâtre en rue, dat zich aan de voet van het Belfort afspeelt. Naast voorstellingen voor het jonge volkje waren er ook animaties. We ondersteunden tevens het dansproject 'Double Impro, Single Impact', dat plaatsvond op 3 juni: er werd telkens een duo geloot dat vervolgens een improvisatieduet danste.

MAATSCHAPPELIJKE VRAGEN

De culturele ontmoetingen waar we aan deelnamen, vormden soms de gelegenheid om maatschappelijke problemen aan te kaarten.

In Namen leidde de vertoning van de film *Entre nos mains* van Mariana Otero bijvoorbeeld tot een debat over participatie in bedrijven. In Charleroi en in Brussel nam SMart deel aan ontmoetingen rond de sociale zekerheid, volgend op de presentatie van Gilles Perrets film *La sociale*.

Nogmaals in Brussel namen we in november deel aan een symposium dat georganiseerd werd door IETM - réseau international des arts du spectacle contemporains: 'On en parle? L'art à l'époque du populisme.' (Zullen we het erover hebben? Kunst in het tijdperk van het populisme.)

3. TamTam en de communicatie

Onze stakeholders informeren en betrekken, de coöperatie doen leven, de kennis van en de erkenning voor onze gedeelde onderneming en haar dienstverlening vergroten, deelnemen aan het debat over de evoluties van werk en samenleving,... Het zijn slechts enkele doelstellingen van de communicatiestrategie van SMart.

Met dit in het achterhoofd neemt SMart actief deel aan de campagne TamTam, geleid door een groep deskundigen, verenigingen, betrokkenen op het terrein en geëngageerde burgers die hun krachten bundelen om de gevolgen van het neoliberale beleid aan te kaarten. De schade treft verschillende aspecten van onze samenleving: gezondheid, het recht, werk, onderwijs, het milieu. Met TamTam willen we de huidige situatie aanklagen maar ook aantonen dat er alternatieven mogelijk zijn. SMart ondersteunt de campagne op verschillende manieren: financieel, door de ontwikkeling en verspreiding van inhoud, en in mei 2018 via de organisatie van een conferentie over «Werk en Transitie».

www.campagnetamtam.be

De communicatieactiviteiten van SMart beperken zich niet tot deze campagne. Laten we enkele feiten en cijfers in de kijker zetten:

- 370 vermeldingen in de media, waaronder vijf opiniestukken gepubliceerd in Le Monde, Le Soir, L'Echo, La Libre (zie ook de acties van de gedelegeerd bestuurder) en in De Morgen;
- Een toenemend aantal abonnees voor onze sociale media: Facebook (+ 21%), Twitter (+ 23%);
- Na een korte periode van inactiviteit hervat het ritme van onze berichten en interacties op Twitter naar aanleiding van de Algemene Vergadering van juni 2017;
- 18 onderzoeken en analyses gepubliceerd door de dienst Education permanente (permanente vorming) plus bijdragen aan externe publicaties;
- Tientallen evenementen, conferenties, vergaderingen georganiseerd door SMart in het hele land;
- Bijna 900 deelnemers aan de Algemene vergadering, werkgroepen en andere participatieve mogelijkheden binnen de coöperatie.

**TAM
TAM**

Stockholm

Berlin

Bremen

Amsterdam

Rotterdam

Lille

Béthune

Arras

Paris

Clermont Ferrand

Lyon

Strasbourg

Wien

Budapest

Rennes

Nantes

Bordeaux

Toulouse

Montpellier

Marseille

Milano

Roma

Burgos

Zaragoza

Barcelona

Mallorca

Madrid

Sevilla

Jerez de la Frontera

Málaga

Granada

Antwerpen

Gent

Genk

Kortrijk

Tournai

Bruxelles/Brussel

Louvain-la-Neuve

Mons

Charleroi

Namur

Liège

Eupen

VI. SMart in Europa

1. Activiteiten van internationale vennoten

Het doel van dit deel is actuele informatie verstrekken over de internationale activiteiten van de leden én over de staat van ontwikkeling van de diensten die door andere, in Europa gevestigde, SMart-entiteiten worden geleverd.

Hoewel het SMart-model gebaseerd is op een sterke lokale aanwezigheid, heeft het onmiskenbaar ook een uitgesproken internationale dimensie. Dit wordt jaar na jaar bevestigd door de cijfers, die wijzen op het belang van opdrachten die door leden in het buitenland worden uitgevoerd.

Dit is met name te wijten aan het feit dat kunstenaars en andere freelancers zich tijdens hun loopbaan steeds vaker gedwongen zien grenzen – letterlijk en figuurlijk – te overschrijden om hun activiteiten uit te oefenen en hun projecten te ontwikkelen.

Met hun professionele loopbaan vormen ze de voorhoede inzake mobiliteit, terwijl ze tegelijk op zoek gaan naar nieuwe rollen en organisatievormen die zich buiten de gebruikelijke kaders afspelen. Daarom werden er in België diensten ontwikkeld die specifiek zijn aangepast aan de mobiliteit van leden – zoals een professionele verzekering met internationale dekking, advies over procedures, sociale en fiscale rechten, enz. – om te verzekeren dat leden ook internationaal een continue sociale bescherming krijgen.

Hierbij een paar cijfers die getuigen van de omvang van de activiteiten van onze leden buiten de landsgrenzen. De buiten België gefactureerde bedragen vertegenwoordigden in 2017 bijna 9% van de omzet van SMart, en 86% van dit bedrag is afkomstig van prestaties in de landen van de Europese Unie (inclusief het Verenigd Koninkrijk). De waarde van de prestaties voor opdrachtgevers in 119 andere landen wereldwijd komt op € 1,4 miljoen.

Zes EU-landen nemen het grootste deel van de gefactureerde bedragen voor hun rekening, zijnde 90%: Frankrijk, Duitsland, Nederland, Spanje, Italië en Luxemburg. Frankrijk alleen is al goed voor 57%. Wijzen we voor de landen buiten de Unie op het bijzondere belang van de relaties met de Verenigde Staten. In tegenstelling tot voorgaande jaren zit Zwitserland echter niet langer in het EU-peloton. Dit is het gedeeltelijk het gevolg van de invoering van administratieve procedures die het momenteel voor SMart-leden ingewikkeld maken om opdrachten uit te voeren in Zwitserland.

2. Een Europese groep

SMart is aanwezig in negen Europese landen. De nationale entiteiten ontwikkelen diensten die rechtstreeks geïnspireerd zijn op het model dat in België werd ontworpen: de gedeelde onderneming, het samenbrengen van diensten, ondersteuning van freelancers, toegang tot de beste sociale bescherming, enzovoort. Tegelijk hebben ze hun specifieke kenmerken, aangepast aan het nationale kader.

De wens bij te dragen aan de oprichting van zusterentiteiten van SMart België, wordt gedreven door een aantal hoofddoelstellingen:

- Bijdragen aan de totstandbrenging van een sociaal en reglementair kader dat het veiligstellen en ontwikkelen van loopbaantrajecten bevordert, net als de integratie van artiesten en freelancers in de arbeidsmarkt.
- Tools ontwerpen – geïnspireerd op de in België opgedane ervaring en kennis van zaken en aangepast aan de lokale omstandigheden – die op Europese schaal de integratie en mobiliteit van leden bevorderen, terwijl de leden tegelijk toegang hebben tot een beter sociale bescherming.

Historisch gezien vond deze ontwikkeling plaats vanaf 2008 (eerst in Frankrijk), in samenwerking met lokale organisaties die al in de creatieve beroepssectoren en de sociale economie aanwezig waren.

Dankzij de internationale dimensie van ons programma kunnen we SMart beschouwen als een model van echte maatschappelijke verandering, dat de noodzakelijke mechanismen van solidariteit en het delen van diensten en middelen introduceert door, over de grenzen heen, een groter publiek te bereiken.

Dit model heeft ook buiten Europa de aandacht getrokken. Zo wordt de ontwikkeling van SMart in Marokko bestudeerd. Er wordt samen met pionier Elisabeth Bost van de coopératives d'activité et d'emploi en haar partner Saïd Ramli gereflecteerd over de haalbaarheid van een dergelijk project. Ook de contacten die in Canada gelegd worden, lijken veelbelovend.

De negen actieve SMart-entiteiten in Europa ontwikkelen zich volgens verschillende ritmes en verschillen ook qua grootte. De nationale realiteit verschilt omdat het wettelijke en reglementaire kader rond werk en sociale bescherming van freelancers niet geharmoniseerd is, aangezien het buiten de bevoegdheden valt die de lidstaten met verdragen aan de Europese Unie hebben overgedragen.

Afgezien van verschillen tussen het ene en het andere land, begint er echter een zekere eenheid te ontstaan binnen het SMart-project: via een gemeenschappelijk doel de freelancer ondersteunen door hem een veilig kader te bieden waarmee hij de complexiteit kan overstijgen die inherent is aan projectwerk.

De geografische uitbreiding van SMart komt op internationale schaal tot stand via entiteiten met verschillende rechtspersoonlijkheden. In de landen en regio's waar ze zich bevinden, ontstaat er in de loop van de tijd een hechte band met SMart-vennoten en -leden, en met gebruikersgemeenschappen van diensten die SMart lokaal aanbiedt.

FRANKRIJK

SMart ontwikkelt zich in Frankrijk sinds 2009 als een coöperatieve onderneming, steunend op de regionale partners binnen de sociale en solidaire economie. Met de opening van het kantoor in Bordeaux in 2017 heeft SMart nu 14 kantoren in heel Frankrijk. In 2017 omvatte de coöperatie 14.789 leden, ondernemers, kunstenaars, creatieve en andere freelancers, goed voor een omzet van bijna 18,5 miljoen euro.

Een bijzonderheid in het dienstenaanbod van SMart Frankrijk is om freelancers een contract van onbepaalde duur aan te bieden via de activiteiten- en werkcoöperatie van GrandsEnsemble. Een ander kenmerk is dat ook het sociale management van werkgeversstructuren kan ter harte worden genomen, waarbij de uitbetaling van het loon na 7 dagen volgend op de prestatie wordt gegarandeerd.

In 2017 waren de 863 ondernemers van Grands Ensemble goed voor 30,5% van de omzet van SMart in Frankrijk, terwijl 161 werkgevers gebruik maakten van gedeelde diensten voor een omzet van 2,1 miljoen euro.

2017 werd gekenmerkt door een sterke groei van de dienstverlening aan werknemers van de audiovisuele sector: +171% in één jaar. Die groei is zowel te wijten aan de automatisering van de dienstverlening als aan de ontwikkeling van specifieke begeleiding om aan de behoeften van deze community te voldoen. De ontwikkeling leidde tot twee nationale evenementen: Traveling, in Lille en Parijs, in samenwerking met grote spelers in deze sector, zoals Pictanovo, Plaine Images, Fresnoy of Commune Image, en de samenwerking van de leden binnen een sectornetwerk.

Ook opmerkelijk in 2017 is de lancering van het dienstenaanbod van Matlease, geïnspireerd op het bestaande aanbod in België voor de aankoop van kleine apparatuur. Dit liet 8 leden toe om samen een totale som van 23.639€ te lenen.

In Frankrijk groeit de ledengemeenschap binnen de communicatie-, advies- en trainingsberoepen gestaag. Dit is te wijten aan de uitbreiding naar andere sectoren. De boekvoorstelling van Sandrino Graceffa kreeg een belangrijke weerklank in de pers. Er verscheen een belangrijk artikel in Téléràma, en het vernieuwde ontwerp van de website heeft bijgedragen tot een betere bekendheid.

Ten slotte heeft SMart, om aan de noden van de leden te voldoen, een aantal partnerschappen met lokale ecosystemen ontwikkeld waarbij er gratis co-workingruimtes aangeboden worden. SMart nam de leiding over van de co-workingruimte La Grappe in Lille, opende een gedeelde ruimte in Parijs in samenwerking met Plateau Urbain (projectleider Les Grands Voisins) en Scintillo (groep van 17 culturele ondernemingen) en vestigde zich met La Machinerie in Amiens op een nieuwe plek met een grotere co-workingruimte. Deze strategie maakt nu deel uit van de ontwikkeling van SMart, die investeert in twee grote projecten in Montpellier (Halle Tropisme, opening gepland voor eind 2018) en Lille (So Bazaar, 2019). SMart heeft ook een nationaal partnerschap getekend met Plateau Urbain, waardoor leden van de coöperatie kunnen gebruikmaken van werkplekken in de lege gebouwen die deze organisatie in heel Frankrijk beheert.

ZWEDEN

In 2014 begon SMart de dienst 'Activiteit' aan te bieden in Zweden, en sindsdien is die er alleen maar beter op geworden. Eind 2017 waren er meer dan duizend leden, de omzet is aanzienlijk gestegen, naar een totaal van € 1,3 miljoen.

In de loop van het jaar werden opleidingen 'projectmanagement met SMart-tools' georganiseerd in hogescholen, maar ook in regionale en lokale kantoren.

SMart was, in partnerschap met Media Evolution, Kulturrådet (die de missie van Creative Europe uitvoert), de culturele overheidsinstantie Konstnärsnämnden en de stad Malmö, betrokken bij het ontwerp en de organisatie van een seminarie in Malmö, dat behoorlijk wat respons kreeg.

Nieuwe samenwerkingsverbanden resulteerden in specifieke samenwerking met organisaties zoals de 'creatieve cluster' Subtopia, de incubator KLUMP en de coworkingruimte Goto 10.

Tijdens de European Freelancers Week 2017 werden een aantal eenmalige evenementen georganiseerd in samenwerking met Intercult, Svenska Filminstitutet, Goto 10, The Internet Foundation In Sweden en Transit Kulturinkubator. Zij gaven ook informatiesessies over de diensten die SMart in Zweden aanbiedt.

SPANJE

Er werd een nieuw SMart Ibérica-kantoor geopend in Burgos, waardoor het totaal aantal kantoren in Spanje op tien komt. Zij staan ten dienste van meer dan 3.000 leden, die samen bijna € 10.363.000 aan omzet hebben gegenereerd.

SMart beschikt in Spanje over een nieuwe coöperatieve structuur, SMart Gestión de actividades, die speciaal gecreëerd werd om te beantwoorden aan de behoeften van freelancers in brede zin, ook buiten het domein van kunst en creatie. SMart Gestión de actividades maakt nu deel uit van de Coöperatieve groep SMart Ibérica.

De financiële directie, die vorig jaar werd opgericht, hielp de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren en versterkte het financieel beheer van de structuur. Door de oprichting van lokale comités kunnen leden regelmatig advies inwinnen over organisatorische en strategische kwesties. Wat partnerschappen en initiatieven betreft, zijn er de jaarlijkse ontmoetingen tussen leden, die georganiseerd worden op zes plaatsen: Sevilla, Málaga, Granada, Madrid, Barcelona en Zaragoza. Daar worden lopende acties besproken en de prioriteiten voor het ontwikkelen van de coöperatie, maar ook de deelname aan de Europese Freelancers Week.

ITALIË

SMart is sinds de zomer van 2014 als sociale coöperatieve operationeel in Italië. Ze heeft er een garantiefonds opgericht waarmee haar leden hun loon kunnen ontvangen vóór de 10de van de maand die volgt op hun prestatie. Eind 2017 telde SMart 741 leden in Italië, goed voor een totale omzet van € 1,7 miljoen.

Enkele van de partnerschappen die SMart in 2017 in Italië ontwikkelde, plus opvallende evenementen:

- Het partnerschap met de coworkingruimte Millepiani coworking in Rome, waar wekelijkse informatiesessies worden georganiseerd voor nieuwe leden.
- De deelname aan het European Forum on Social and Solidarity Economy/EFSE (Europees Parlement, Brussel).
- De deelname aan het colloquium Self-employment and Platform Capitalism (Università Ca' Foscari Venezia) en aan het Jobless Society Forum, Works in Progress en Sharitaly (Milaan). Zoals de Spaanse en Zweedse collega's, en zoals ook in Brussel gebeurde (zie hieronder), speelde het Italiaanse team een actieve rol in de European Freelancers Week.

OOSTENRIJK

In Oostenrijk is de coöperatie sinds oktober 2015 operationeel.

Het dienstenaanbod stelt individuen en verenigingen in staat om hun projecten eenvoudig te beheren. Eind 2017 had SMart in Oostenrijk niet minder dan 393 dienstengebruikers, voor een gefaceteerd bedrag van € 575.000.

Nadat de coöperatieve een tijdlang werkte aan de ontwikkeling van een informatieportaal over internationale mobiliteit, geïnspireerd op de ervaring van SMart in Duitsland en gefinancierd door het Oostenrijkse ministerie van Cultuur, lanceerde de coöperatie in mei 2017 een portaal dat gewijd is aan de mobiliteit van creatieve professionals (SMartAt Mobility), online beschikbaar in het Duits en het Engels. Een loket voor persoonlijk advies en ondersteuning rond mobiliteit werd in de herfst van 2017 geopend.

Daarnaast werd het dienstenaanbod uitgebreid omdat het beheer en de

ondersteuning van projecten en activiteiten complexer zijn geworden, vanwege hun omvang, fasering of het aantal mensen dat bij de invoering is betrokken.

Bij de nieuwe partnerschappen in 2017 zitten onder andere openbare instellingen zoals Arbeidsmarktsservice Wien (AMS Wien) en het Fonds Soziales Wien (FSW) en tal van andere bedrijven en organisaties, zoals Impact Hub Vienna, Austria Wirtschaftsservice Gesellschaft (aws), All Arts (Dick Molenaar) en International Taxation.

SMart werd door de Austria Wirtschaftsservice Gesellschaft (aws) erkend als een innovatieve start-up.

Kortom, in dit land was 2017 een jaar van sterke groei. De nadruk werd daarbij gelegd op de ontwikkeling en professionalisering van de diensten aan de vennoten, alsook op de relaties met het nationale coöperatieve netwerk.

DUITSLAND

In Duitsland werd SMart eind 2015 als coöperatie opgericht, met twee kantoren: Berlijn en Bremen. De mijlpaal van 150 leden werd in 2017 overschreden. Samen hebben ze bijna 360.000€ gefactureerd.

Wat de ontwikkeling van nieuwe diensten betreft, lag de nadruk op het organiseren van infosessies over de beste manier om in Duitsland als freelancer te ondernemen, maar ook op het zogenaamde. Personalleasing- of Arbeitnehmerüberlassungsvertrag, een arbeidscontract van twaalf maanden.

SMart Duitsland heeft haar partnerschappen en haar adviesverlening aan meer dan 300 kunstenaars verdergezet in het kader van de helpdesk Touring Artists+, die

specifiek gericht is op de ondersteuning, wat betreft mobiliteit, van creatieve professionals in Duitsland. Dit project, gefinancierd door het Duitse ministerie van cultuur, ontwikkelt zich verder in samenwerking met de Internationale Gesellschaft der Bildenden Künste (IGBK) en het Deutsches Zentrum des Internationalen Theaterinstituts (ITI deutschland).¹¹

Partnerships die SMart in 2017 in Duitsland ontwikkeld en versterkt heeft, omvatten onder andere de kunstenaarsruimte Urban Spree in Berlijn, VGSD – Verband der Gründer und Selbstständigen Deutschland e.V, Clubcommission Berlin, de vakbond ver.di, het Bundesministerium für Arbeit und Soziales (BMSA), het Reeperbahn Festival, en het Goethe-Institut.

HONGARIJE

De activiteiten van SMart in Boedapest gingen eind 2014 van start.

Gedurende 2017 heeft de organisatie gewerkt aan de zichtbaarheid bij potentiële gebruikers, klanten en partners.

SMart is in Hongarije een kleine structuur (twee vaste medewerkers), die haar leden niettemin een relatief complete dienstverlening biedt op het gebied van beheer van contracten en activiteiten. Dat omvat ook een loongarantieregeling. In 2017 heeft die ervoor gezorgd dat voor leden de betalingstermijnen verzekerd werden, en ook verkort; sinds april zijn dat nog 10 kalenderdagen.

Met de volgende entiteiten, die voornamelijk verankerd zijn in de artistieke sector, werden in de loop van het jaar partnerschappen geïnitieerd of versterkt: Mome, Krea, Artisjus, Hungarian Studio of Young Designers, Studio of Young Photographers Hungary, Hungarian Contemporary Architecture Centre (KÉK), Hungarian Sculpture Society, Trafó Ház, Association of Hungarian Translators and Interpreters, Hungarian Audiovisual Producer's Association, Impact Hub, Kubik coworking, Juranyi, Photon en Pioneer.

¹¹ Zie in dit verband onze onlinepublicatie: Marie Reiter, *Qui veut voyager loin a besoin de structures*, SMart, 2015.

NEDERLAND

De ervaring met de SMart-activiteiten in Nederland in 2017 heeft ertoe geleid dat de activiteiten, die tot dan toe exclusief aan freelancers waren voorbehouden, opgeschort werden. Onder leiding van SMart België zoekt het SMart-team

verantwoordelijk voor de ontwikkeling in Nederland naar een alternatief, samen met andere lokale organisaties. Dat zou moeten zorgen voor een betere kwaliteit, en voor freelancers tot een betere toegang tot de sociale bescherming, in alle sectoren.

SAMENWERKEN IN VERSCHIL

SMart België heeft de eerste aanzet gegeven tot de oprichting van de andere nationale structuren. We blijven hun ontwikkeling steunen door middel van financiële steun, door het beschikbaar stellen van gedeelde middelen, maar ook doordat we garant staan voor het merk SMart.

In elk van de landen waar we zijn gevestigd, is de activiteit van onze zusterentiteit verschillend, al naar gelang de plaatselijke gebruiken, de specifieke structurering van de creatieve sectoren, de interventiemogelijkheden die de nationale wetgeving biedt. De betrokken doelgroepen variëren eveneens: werknemers, zelfstandigen, collectieven, organisaties, creatieve professionals of freelancers uit welke discipline dan ook.

Deze verschillen beletten echter de samenwerking of uitwisseling tussen de teams niet. Van Stockholm tot Malaga, van Nantes tot Boedapest, over Bremen, Luik, Gent of Milaan: bij SMart wordt Europa gebouwd in een veertigtal steden, aan het tempo van het werk van elke dag.

Om explicieter te maken wat de verschillende entiteiten verenigt, ongeacht het land waar ze zich bevinden, hebben we in 2017 besloten om nog slechts gebruik te maken van de naam SMart, zonder het nationale suffix (SMartBe, SmartHu, enz.). Dit doet niets af aan het vermogen van elke lokale entiteit om zelfstandig beslissingen te nemen, te innoveren of zelfs om het oorspronkelijke model een echte meerwaarde te bieden op het vlak van organisatie en diensten. Want daarvan kunnen vervolgens alle leden profiteren, op een schaal die groter is dan de oorspronkelijke schaal.

	Frankrijk	Zweden	Spanje	Italië
Naam	SMartFr Coopérative d'accompagnement et de gestion de projets créatifs	SMartSe AB	SMartIb Cooperativa de Gestión de Proyectos Artísticos y Culturales	SMartI Societ� Mutualistica per Artisti
Rechtsvorm	Société coopérative d'intérêt collectif (SCIC)	Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	Cooperativa de Impulso Empresarial	Societ� Cooperativa Impresa Sociale
Oprichting (jaar)	2008	2012	2013	2013
Operationeel sinds	2009	nov 2012	mei 2013	jan 2014
Diensten:				
Volledig administratief, boekhoudkundig en financieel beheer van activiteit en projecten:				
Voor fysieke personen	✓	✓	✓	✓
Voor rechtspersonen	✓	✓	✓	
Voor zelfstandigen		✓		
Garantiefonds bij niet-betaling	✓	✓	✓	✓
Betalingstermijnen	7 dagen na einde prestatie	7 dagen na einde prestatie	10de van de maand na de prestatie	10de van de maand na de prestatie
Juridische bijstand	✓	✓	✓	✓
Mobiliteitshelpdesk 'Touring artists'				
Beheerskost SMart (zonder btw)	8,5% (individuele projecten) 6,5% (rechts-personeel)	6,5%	7,5%	8,5%
Aantal kantoren	14	1	10	2
Omzet in 000�	18.465	1 337	10.363	1 700
Aantal gebruikers van de diensten/jaar	1 676	298	3 107	297

Nederland	Oostenrijk	Duitsland	Hongarije	
Stichting SMartNL	Work SMartAt	SMartDe	SMartHu Non-profit Kft.	Naam
Stichting	Coöperatie	Coöperatieve vennootschap	Bvba zonder winsttoogmerk	Rechtsvorm
2013	2013	okt 2013	2014	Oprichting (jaar)
nov 2013	jan 2014	dec 2015	okt 2014	Operationeel sinds
Diensten:				
Volledig administratief, boekhoudkundig en financieel beheer van activiteit en projecten:				
	✓	✓	✓	Voor fysieke personen
	✓	✓		Voor rechtspersonen
✓				Voor zelfstandigen
✓	✓	✓	✓	Garantiefonds bij niet-betaling
7 dagen na de prestatie	7 dagen na de prestatie	7 dagen na de prestatie	10de van de maand na de prestatie	Betalingstermijnen
✓	✓	✓	✓	Juridische bijstand
		✓		Mobiliteitshelpdesk 'Touring artists'
6,5%	7,5%	7%	8,5%	Beheerskost SMart (zonder btw)
1	1	1	1	Aantal kantoren
na	576	360	30	Omzet in 000€
32	???	100	92	Aantal gebruikers van de diensten/jaar

3. Grensoverschrijdende of transnationale projecten

Parallel met de ontwikkeling van deze entiteiten in heel Europa hebben we geïnvesteerd in verschillende grensoverschrijdende projecten.

De ontwikkeling van onze kantoren in Eupen en Genk versterkte onze betrokkenheid bij de Euregio Maas-Rijn. We zijn voorts medeoprichter van Creative Hub Euregio (CHE) en hebben contacten opgebouwd, zowel in Nederlands Limburg (Maastricht, Heerlen) als in de regio Aken, in Duitsland.

Maastricht wil een SMart-kantoor en uitte die wens ook officieel. We zijn op zoek naar interessante partners in de regio.

Aan Duitse kant staat mobiliteit centraal in de uitwisselingen. Ze stond al aan de basis van de helpdesk Touring Artists, ontwikkeld door SMart in Duitsland, en van het Grensinfopunt (Aachen-Eurode), waarmee we goede contacten onderhouden. Samen met ons werden twee infodagen georganiseerd voor grenswerkers in de Euregio Maas-Rijn: één in Aken en één in Eupen. Andere interessepunten zijn cultureel beleid, financiering van grensoverschrijdende culturele projecten, en de plaats van de creatieve economie in de ontwikkeling van de Euregio. Ten slotte hebben we voor het eerst opleidingen opgezet in samenwerking met de Duitstalige Gemeenschap (zoals in 2016), en met de stad Aken.

Samenwerkingen tussen SMart-entiteiten uit verschillende landen worden intensiever. Zo vergezelde de verantwoordelijke van de ontwikkeling van SMart in Oost-Duitsland in maart 2017 Michel Bauwens naar Berlijn voor een conferentie, tijdens een bijeenkomst van SMart-leden. Bij deze gelegenheid kwam hij met zijn collega's tot een akkoord: de respectieve contacten en netwerken zouden gebundeld worden, met het oog op het openen van een permanentie, ja zelfs een kantoor, in Keulen.

In mei lanceerden onze Weense collega's een informatieplatform over de mobiliteit van kunstenaars. In deze context werd een boekje met praktisch advies gepresenteerd, het resultaat van een Belgisch-Oostenrijkse samenwerking: *Von der Mobilität der Kunst- und Kulturschaffenden hin zu Patchwork-Arbeitern In Europa*.

Ook in Frankrijk worden de ervaringen meer en meer gedeeld, namelijk tijdens een seminarie in Straatsburg dat in drie opeenvolgende sessies alle adviesverleners van België en Frankrijk samenbracht. Vermelden we ook de komst, in het Brusselse kantoor, van een Franse medewerker: hij nam deel aan de lancering van het opleidingsnetwerk. Of de aanwezigheid van Belgische permanente medewerkers op de coöperatieve bijeenkomsten van Bigrel in het Franse Sète.

Vertegenwoordigers van de verschillende Europese SMart-entiteiten zakken regelmatig af naar Brussel voor een vergadering rond een project of een ontmoeting met de directie. In juni 2017 waren ze talrijk aanwezig, precies een dag vóór onze algemene vergadering. Ze namen deel aan de werkvergaderingen die voor hen gepland werden en, de dag erop, aan de ontmoetingen en het feest.

4. Voor een sociaal Europa

Net als in België werkt SMart ook in het buitenland samen met verschillende partners bij het lobbyen en netwerken bij de Europese beleidsmakers. Door dit niet-aflatend werk kunnen we beetje bij beetje ons standpunt uiteenzetten – over vragen die hoofdzakelijk verband houden met de evolutie van de wereld van het werk, en met oplossingen die bedacht moeten worden om een zo kwalitatief mogelijke sociale bescherming te waarborgen. Onze afgevaardigd bestuurder Sandrino Graceffa is hier erg actief, samen met de directie Ontwikkeling en strategie.

De Europese pijler van sociale rechten, opgesteld door de Commissie onder leiding van president Juncker, is een stap in de richting van een Europa dat meer in overeenstemming is met wat wij wensen. Sandrino Graceffa nam op 23 januari deel aan de Conferentie van de Europese Unie over deze Pijler. Als voorbereiding hierop startte de Commissie een overleg met nationale regeringen, sociale partners en actoren in het veld. In samenwerking met haar partner, de Europese denktank Pour la Solidarité, schreef SMart een reactie.

Op 12 mei 2017 nam Sandrino Graceffa het woord op het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC), tijdens een seminarie over nieuwe technologieën en digitalisering, om er ons coöperatief model uit te leggen.

In november 2017 konden we dankzij de 'Social summit for fair jobs and growth' in Göteborg Europees commissaris Marianne Thyssen ontmoeten en ons project presenteren, tijdens een evenement over de rol van de sociale en solidaire economie binnen economische groei en werk. Onze afgevaardigd bestuurder sprak ook op de conferentie 'A cooperative vision for the collaborative economy', die op 7 november werd gehouden in het Europees Parlement. Ten slotte vond op 9 november het tweede 'Forum for the Social economy in Europe' plaats in het Europees Parlement, mede georganiseerd door de Confederal Group of the European United Left/Nordic Green Left (GUE/NGL) en European Networks of Social and

Solidarity Economy. Een keer te meer was SMart van de partij.

Deze institutionele initiatieven gaan hand in hand met acties ter plaatse, in samenwerking met partners uit verschillende landen.

SMart neemt actief deel aan de Coop des Communs, een vereniging die commons-activisten, onderzoekers, militanten en ondernemers uit de sociale en economie samenbrengt, net als publieke actoren. Doel is de bouw van een ecosysteem dat bevorderlijk is voor het ontluiken van de commons, die samen opgebouwd worden met de sociale economie en de betrokken overheidsinstanties. SMart nam deel aan de collectieve onderzoeksgroep 'Protection sociale, ESS et Communs', waaruit tal van reflectienota's voortkwamen. Daarnaast organiseerden we op 11 en 12 juli 2017 een 'mise au vert', een reflectiemoment waarin grote spelers uit de sociale economie, de coöperatieve wereld, de vakbond en de academische wereld bij elkaar kwamen – maar ook commons-activisten – om een constructieve dialoog te bevorderden en een beter wederzijds begrip. Een gedetailleerd verslag van deze bijeenkomst werd gepubliceerd op de website van de Coop des Communs.¹² De vereniging wenst ook in 2018 haar activiteiten verder te zetten.

SMart nam ook deel aan de organisatie van de European Freelancers Week, die van 9 tot 13 oktober 2017 plaatsvond in verschillende Europese landen. Bedoeling van het initiatief is de figuur van de freelancer beter te leren kennen, en te ervaren wat hem of haar bijzonder maakt. SMart organiseerde verschillende workshops in heel Europa en nam deel aan het (online) lanceringspanel, dat plaatsvond op 9 oktober.

Halen we ten slotte een ontmoeting aan met Deense vakbonden, en een bezoek aan onze kantoren van de Engelse organisaties Coop UK, Indycube & Community, op 6 en 7 december... Stuk voor stuk evenementen die Europa dagelijks tot leven brengen bij SMart.

¹² Zie <https://coopdescommuns.org/category/protection-sociale-ess-et-communs/>

VII. Onze partners

Onze strategie met betrekking tot partnerschappen is gericht op het ontwikkelen van sterke allianties die onze gemeenschappelijke doelstellingen vooruithelpen. Ze dient ter ondersteuning van:

- de projecten en initiatieven die verbonden zijn met de expertise en de kern van onze missie;
- de ontwikkeling van gedeelde diensten voor de vennoten/eindgebruikers;
- het onderzoek, de ontwikkeling en de verspreiding van kennis in de activiteitensectoren waar SMart een voortrekkersrol speelt.

In 2017 hebben we samengewerkt met 250 artistieke, socioculturele en socio-economische partners. We werkten ook samen met verschillende publieke organisaties. Het is onmogelijk om iedereen op te noemen. We beperken ons hier dus uitsluitend tot een aantal geprivilegieerde partners in België en daarbuiten.

ACTA (Associazione Consulenti del Terziario Avanzato). Eerste vereniging in Italië die werd opgericht om autonome werkers uit de brede tertiaire sector (docenten, onderzoekers, creatieven, consultants,...) te vertegenwoordigen.

The Association of European Border Regions (AEBR) heeft als missie de samenwerking tussen de Europese regio's te initiëren, ondersteunen en coördineren.

AURA – Empresa de Trabajo Temporal biedt een uniek model dat beantwoordt aan de noden van werkers met contracten van korte duur. Verankerd in de sociale economie wil deze arbeidscoöperatie met sociaal oogmerk en zonder winstoogmerk de stabiliteit van werk en de competenties van werkers bevorderen.

We nemen deel aan het Europees netwerk van coworkingruimtes **Bang**. Ze startten een dienstenplatform op van leden, voor leden van het netwerk.

Bigre! In Frankrijk verenigden SMart, Coopaname, Oxalis, Grands Ensemble en Vecteur Activités zich om deze eerste werkmutualiteit op te zetten. We onderhouden nauwe contacten met de organisatie.

CESEP. Het Centre socialiste d'éducation permanente is een van onze partners voor ons programma rond permanente vorming. Ze voeren een academische studie uit in samenwerking met het CRIDIS over onze organisatieverandering als gevolg van onze omschakeling naar een coöperatie.

Le Comptoir des ressources créatives, is een vereniging voor makers, door makers. Ze maken gebruik van de ervaringen op het terrein en stellen tools voor die het creatieproces vergemakkelijken, om kennis te delen en om makers en partners met elkaar in contact brengen.

Confrontations Europe. Deze Europese think tank wil concrete voorstellen uitwerken voor een humanistischer, competitief en solidair Europa.

Sinds 2016 werkt **Coopcity** vanuit haar nieuwe kantoor en de gemeenschappelijke onthaalruimte Kop. De organisatie ondersteunt via verschillende programma's startende

ondernemers om hun ideeën te realiseren. Ze willen toekomstige ondernemers ook informeren, sensibiliseren en inspireren met betrekking tot sociaal ondernemerschap in Brussel en een alternatieve economische visie uitdragen.

La Coop des Communs verenigt activisten uit de wereld van de commons, onderzoekers, militanten en sociale ondernemers evenals publieke actoren, met als doel bij te dragen tot het ontwikkelen van een gunstig ecosysteem voor de commons.

Coopkracht. We zijn lid van de vereniging die de koepel vormt van coöperatieve ondernemingen in Vlaanderen.

Creatif Hub Euregio, creatieve hub van de Euroregio Maas-Rijn.

Creative Valley, in Bergen is een creatieve hub die werkt aan de transitie van onze economie naar een creatieve economie.

CRIDIS. Le centre de recherches interdisciplinaires Démocratie, Institutions, Subjectivités, van de Université Catholique de Louvain (UCL) heeft een studie opgezet over onze coöperatieve organisatieverandering. De studie combineert een sociologische en juridische benadering.

De vereniging Culture & Démocratie is een platform voor reflectie, uitwisseling en sensibilisering over wat cultuur en democratie met elkaar verbindt. Naast ad hoc samenwerking, hebben we een gemeenschappelijk documentatiecentrum gespecialiseerd in culturele thema's.

Dynamo-Coop. SMart maakt deel uit van de stichters van deze immobiliencoöperatie met artistiek oogmerk die de nodige fondsen heeft verzameld om in Luik twee gebouwen aan te kopen en te renoveren. De gebouwen werden vanaf 2016 ter beschikking gesteld van de makers.

Febecoop is een vereniging die de ontwikkeling van het coöperatief model wil bevorderen en haar waarden en principes verspreiden. Doel is bij te dragen aan de transitie naar een menselijke en duurzame economie via een coöperatief business model. Ze ondersteunt ons in onze transformatieprojecten.

Forem. SMart heeft in 2015 een overeenkomst afgesloten met het Centre de compétences Forem Tourisme waarbij aan de Waalse werkzoekende kunstenaars en creatieven kosteloos een cyclus van 8 opleidingen wordt aangeboden.

InitiativesETcité is een Franse coöperatieve vennootschap die een aantal ondernemingen groepeerd gespecialiseerd in consultancy, opleiding en communicatie voor duurzame lokale ontwikkeling.

KULeuven. De Katholieke Universiteit van Leuven heeft binnen de faculteit economie een kenniscentrum voor coöperatief ondernemerschap opgericht.

LENTIC. Onderzoeks- en interventiecentrum van de Universiteit van Luik, focust op innovatieve organisatieprocessen.

Microstart. Deze organisatie is actief in het verschaffen van microkrediet in België. We werken met hen samen voor de studie en ontwikkeling van gedeelde werkmiddelen.

Peer-to-Peer Foundation/Michel Bauwens. Michel Bauwens, de stichter van de P2P foundation startte zijn residentie bij SMart. Hij werkt samen met een internationale groep van onderzoekers over de toepassingen van de peer-to-peerprincipes op het bestuur, de productie en het eigendom.

Platform cooperativism, internationaal netwerk dat de coöperatieve platformeconomie ondersteunt.

POUR LA SOLIDARITÉ - PLS is een onafhankelijke 'Europese think & do tank' die zich inzet voor een inclusief en duurzaam Europa. SMart en PLS ontwikkelen geregeld samen projecten.

SMart is lid van **Prométhéa**. De uitwisselingen zijn gebaseerd op onze kennis en zichtbaarheid binnen de culturele sector. Prométhéa bevordert het mecenaat en ontmoetingen tussen de ondernemingen en de actoren binnen de cultuur- en erfgoedsector. Ze streven naar een verbetering van het juridisch en fiscaal kader voor het Belgisch mecenaat.

SAW-B wil een solidaire economie stimuleren. SMart neemt mee deel aan het bestuur van SAW-B. (Algemene vergadering en Raad van bestuur). SAW-B ondersteunt SMart in Progress onder meer door expertise te leveren bij de vragen over het coöperatief model. SMart en SAW-B werkten samen op tal van projecten in het kader van 'l'éducation permanente' (permanente vorming).

De gemeente St-Gillis en het jobhuis (Maison de l'emploi) waarmee we onder meer St'art job organiseerden.

Scintillo, een groep culturele ondernemingen, deelt middelen, talent en ideeën en participeert financieel in ondernemingen en bij de aankoop van apparatuur.

The Shift is een Belgisch duurzaamheidsnetwerk dat een transitie naar een duurzamere maatschappij en economie wil realiseren.

Starter Labo ondersteunt ondernemerschap in Vlaanderen.

Technocité is een competentiecentrum van het Waalse gewest, IT- en media-expert.

L'Union des SCOP Wallonie-Bruxelles. Belgisch ondernemingsnetwerk dat gemeenschappelijke waarden deelt: participatie van de werknemers, de democratie, rechtvaardigheid en betrokkenheid.

Wap's Hub Doornik. Sinds de opening in 2015 werken we samen met deze creatieve hub van in Waals Picardië. Doel is de transitie naar een meer creatieve economie in de regio te bevorderen.

Antwerpen

+32 3 226 21 08
 antwerpen@smartbe.be
 Lange Winkelhaakstraat 26 | 2060 Antwerpen
 Alle weekdays open (behalve op
 maandagochtend)
 van 9 tot 12u30 en van 13u30 tot 17u

Brussel

Emile Féronstraat 70 | 1060 Brussel
 Alle weekdays open van 9u tot 17u
 en 2 avonden/maand tot 19u30
 bij infosessies s'avonds

Vijf teams voor een kleurrijke
 dienstverlening

GREEN

+32 2 543 77 14
 bruxellesgreen@smartbe.be

PURPLE

+32 2 543 77 13
 bruxellespurple@smartbe.be

YELLOW

+32 2 543 77 15
 bruxellesyellow@smartbe.be

BLUE

+32 2 543 77 12
 bruxellesblue@smartbe.be

TURQUOISE

+32 2 543 77 11
 bruxellesturquoise@smartbe.be

Charleroi

+32 71 58 52 41
 charleroi@smartbe.be
 Boulevard Audent 18 | 6000 Charleroi
 Alle weekdays open (behalve op
 dinsdagochtend)
 van 9u tot 12u30 en van 14u tot 17u

Eupen

+32 474 74 50 02
 eupen@smartbe.be
 Chudosnik Sunergia Rotenbergplatz 19 |
 4700 Eupen
 Alle dinsdagen open
 van 9u tot 12u30 van 14u tot 17u

Genk

+32 492 46 66 28
 genk@smartbe.be
 C-mine Crib
 Evence Coppélaan 91 | 3600 Genk
 Open op donderdag van 9u tot 12u30
 en van 14u tot 17u of op afspraak

Gent

+32 9 233 51 90
 gent@smartbe.be
 Sint-Salvatorstraat 18 bus 102 | 9000 Gent
 Alle weekdays open (behalve
 maandagochtend)
 van 9 tot 12u30 en van 13u30 tot 17u

Kortrijk

kortrijk@smartbe.be
 Alleen op afspraak

Luik

+32 4 342 71 15
 liege@smartbe.be
 Quai des Tanneurs 2 | 4020 Liège
 Alle weekdays open (behalve
 donderdagmiddag)
 van 9u tot 12u30 en van 14u tot 17u

Louvain-la-Neuve

+32 10 24 55 10
 louvainlaneuve@smartbe.be
 Place de l'Université, n°4 - 1er étage
 1348 Louvain-la-Neuve
 Open op maandag, dinsdag en woensdag
 van 9u tot 12u30 en van 14u tot 17u
 Donderdag van 9u tot 12u30

Bergen

+32 65 31 92 21
 mons@smartbe.be
 Rue des Belneux 12 | 7000 Mons
 Open van dinsdag tot vrijdag
 van 9u tot 12u30 en van 14u tot 17u

Namen

+32 81 58 12 60
 namur@smartbe.be
 rue du Beffroi 11 | 5000 Namur
 Alle weekdays open van 9u tot 12u30
 en van 14u tot 17u | gesloten dinsdagochtend

Tournai

+32 69 23 21 76
 tournai@smartbe.be
 Quai Saint Brice 35, 7500 Tournai
 Open op dinsdag, woensdag en donderdag
 van 9u tot 12u30 en van 14u tot 17u

Medewerkers jaarverslag:

Thomas Blondeel
Sophie Bodarwé
Alain Bombaert
Roger Burton
Marie Debeurme
Nicolas Deckmyn
Laetitia Dechamps
Lieza Dessein
Frisia Donders
Damien Drossart
Sergio Giorgi
Sarah de Heusch-Ribassin
Caroline Huart
Yvon Jadoul
Amina Lafquiri
Emily Lecourtois
Sarah Ledant
Julie Leduc
Virginie Lejeune
Damien Noël
Haichel Pal
Pierre Pevée
Thierry Plantegenet
Rosa Rochman
Nele Roskams
Leen Scholiers
Grégory Sérésiat
Dorcas Sizaire
Benjamin Stienon
Brigitte Vandenbroeke
Benjamin Vangilbergen
Judith Verhoeven
Stefano Vicenzi
Aude Virgo
Nicolas Wallet
Vanessa Wathieu
Jorg Zimmerman

Vertaling: Steven Tallon

Foto's: **SMart**, behalve
p. 13 en 30 Ketchup,
p. 32, D. Widart,
p. 41 Alexis Haulot,
p. 69, Vroomeke

Coördinatie en redactie:
Carmelo Virone

Lay-out:

Isabelle Triboulloy

Verantwoordelijke uitgever:
Sandrino Graceffa

SMart verenigt professionals uit verschillende disciplines die samen werken binnen de juridische structuur van een coöperatieve vennootschap met sociaal oogmerk. Deze structuur laat hen toe om in volle autonomie hun economische activiteiten te ontwikkelen en zich een loon uit te betalen dat fiscaal belast wordt en recht geeft op sociale zekerheid.

De gedeelde middelen hebben vooreerst betrekking op 'algemene diensten', die je in elke onderneming terugvindt (facturatie, sociale en fiscale aangifte, beheer etc.). Deze diensten zijn toegankelijk via een online platform. Daarnaast dekt SMart (financiële, commerciële en arbeidsgereleerde) risico's van vennoten en biedt ze hen een begeleiding op maat. Sinds enkele jaren worden de productietools ook gedeeld, zoals machines, apparaten, materiaal, werkruimtes etc. De diensten van SMart worden vandaag gebruikt door meer dan 35.000 freelancers per jaar, zowel in België als in 8 andere Europese landen. Deze activiteiten genereren samen een omzet van bijna 200 miljoen euro.

Door te kiezen voor de juridische vorm van een coöperatie, besliste SMart om geen vergoeding voor geïnvesteerd kapitaal noch meerwaarde op aandelen toe te laten. De coöperatie maakt geen onderscheid tussen haar vennoten. Of deze nu een opdracht van een dag uitoefenen via SMart of sinds meer dan 15 jaar een carrière uitbouwen binnen SMart. De onderneming staat voor een participatief bestuur en voor sociale dialoog. Winstbejag onder vennoten is niet aan de orde, wat de efficiëntie ten goede komt. De groep kan zo haar doelstellingen realiseren, zonder afhankelijk te zijn van de overheid.

SMart

Emile Feronstraat 70
1060 Brussel
www.smartbe.be